

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI ve EKONOMİSİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**TÜRKİYE'DEN BEYİN GÖÇÜ
(2007- 2017)**

**İsmail ÖNERİ
122184067**

DENİZLİ – 2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI ve EKONOMİSİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**TÜRKİYE'DEN BEYİN GÖÇÜ
(2007-2017)**

**İsmail ÖNERİ
122184067**

**Danışman
Dr. Gökhan TUZCU**

DENİZLİ – 2019

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı öğrencisi İsmail ÖNERİ tarafından hazırlanan **“Türkiye’den Beyin Göçü (2007-2017)”** başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Gökhan TUZCU

Danışman

Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun Nisan 2019 tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, proje yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu proje çalışmasında;

- Proje içindeki tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları, bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda, ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,

Bu projenin herhangi bir bölümünü bu üniversitede ya da başka bir üniversitede başka bir proje çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

İsmail ÖNERİ

ÖZET

Türkiye’den Beyin Göçü (2007-2017)

ÖNERİ, İsmail

Nitelikli işgücü yüksek olan ülkeler, sosyo-ekonomik olarak gelişmiş ülkelerdir. Göç ve beyin göçünde, göç veren ülkenin sahip olduğu itici etmenler kadar, göç alan ülkenin sahip olduğu çekici etmenler de büyük önem taşımaktadır. Özellikle nitelikli işgücünün ülke gelişimine katkı sağlayabileceği düşüncesiyle bazı gelişmiş ülkeler nitelikli işgücünü çekebilmek için çeşitli politikalar uygulayabilmektedir.

Bu araştırmada, 2007-2017 döneminde ekonomik olarak güçlü ve göç alan ülkeler ile Türkiye arasındaki göç nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sırasında, Türkiye Göç İdaresi ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) sayısal verileri taranmıştır. Ayrıca beyin göçüne ilişkin olarak yazılmış tezler ve makaleler incelenmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan birkaçı şunlardır: Türkiye’den 2007-2012 döneminde ve 2015-2017 döneminde en çok mühendis, en az ise sanatçı meslek grupları başka bir ülkeye göç etmişlerdir. 2013’de en çok mimarlar, 2014’de mimar ve akademisyenler ve 2015-2016 yıllarında da akademisyenler birinci sıradadır. 2007-2017 döneminde genel olarak en çok mühendis, mimar ve akademisyenler dışarıya göç etmişlerdir.

Tersine beyin göçüne etki eden etmenler; iş ve eğitim deneyimi, medeni durum, yurtdışında yaşama süresi, medeni durum, yurtdışında yaşama süresi, Türkiye hakkında görüşler, çocuk yetiştirme, yemek, ülkelerin itici ve çekici faktörleri olarak sıralanabilmektedir.

Türkiye’de ekonomik, toplumsal ve demokratik olanaklar artırılarak ve bunun sonucunda yurtdışına gitme oranı azaltılabilir. Üniversitelerin kontenjanları, ülkenin gereksinimlerine göre, anabilim dalları, bölümler, fakülteler bazında planlanmalıdır. Ayrıca, Türkiye’de beyin göçüne ilişkin bir veri havuzu oluşturulmalıdır. Bu alandaki

çalışmalara destek olmak amacı ile göçe dair istatistiki verilerin tutulması ve akademik çalışmalarda kullanılmasının sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beyin göçü, Eğitim planlaması, Eğitim ekonomisi.

İÇİNDEKİLER

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ ONAY FORMU	i
ETİK BEYANNAMESİ	ii
ÖZET	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5. Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
ALANYAZIN TARAMASI	7
2.1. Göç Kavramı	7
2.2. Göçün Nedenleri.....	7
2.2.1. Ekonomik Nedenler.....	8
2.2.2. Sosyal Psikolojik ve Siyasal Nedenler	9
2.2.3. Doğa Olayları	9
2.3. Göçlerin Sınıflandırılması	10
2.3.1. Yönüne Göre Göçler	10
2.3.2. Göçe Karar Verme Açısından Göçler	12
2.3.3. Göç Edenlerin Nitelikleri Açısından Göçler	14
2.4. Beyin Göçü Kavramı ve Önemi	17
2.5. Beyin Göçünün Tarihçesi	19

2.6. Beyin Göçünün Nedenleri	20
2.7. Beyin Göçünün Etkileri	22
2.7.1. Beyin Göçü Veren Ülke Açısından Etkileri	22
2.7.2. Beyin Göçü Alan Ülke Açısından Etkileri	23
2.8. Türkiye’de Beyin Göçüne Yönelik Politikalar	23
2.9. Türkiye’deki Beyin Göçüne Yönelik Yapılmış Çalışmalar	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	28
YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Yöntemi	28
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	28
3.3. Veri Toplama Süreci	28
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	28
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	29
BULGULAR	29
4.1. Üniversite Mezunlarının Türkiye’den Diğer Ülkelere Göç Etmelerinin (Geri Dönmemek Üzere) Nedenleri.....	29
4.2. Türkiye’den Göç Eden Meslek Grupları	31
4.3. Türkiye’den En Çok Göç Verilen Ülkeler.....	33
4.4. Dış Ülkelerin Üniversite Mezunlarını Çeken Yönleri.....	35
4.5. Dış Ülkelere Gidenlerin Türkiye’deki Geliri ve Gittikleri Ülkedeki Gelirleri.....	38
4.6. Tersine Beyin Göçünün Gerçekleşebilmesi Oranı	39
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	42
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	42
5.1. Sonuç	42
5.2. Öneriler.....	45
KAYNAKÇA.....	46
EKLER	50
Ek 1. Türkiye İstatistik Kurumu Başvurusuna Verilen Yanıt	51

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4. 1.	G20 Ülkelerinin Ekonomik Büyümeleri (%)	29
Tablo 4.2.	Türkiye’de Genel İşsizlik Oranı (%).....	30
Tablo 4.3.	Türkiye'nin Göç Verdiği Meslek Dalları (%).....	32
Tablo 4.4.	Türkiye'nin Göç Verdiği Ülkeler (%)	34
Tablo 4.5.	Ülkelere Göre Yaşadıkları Çevreden Beklentilerini Karşılama Durumlarına Göre Sıralamaları	35
Tablo 4.6.	Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), Toplam, ABD doları / Kişi ..	36
Tablo 4.7.	Dış Ülkelere Gidenlerin Türkiye’deki Geliri ve Gittikleri Ülkedeki Gelirleri	38
Tablo 4.8.	Yurt Dışına Beyin Göçünün Nedenleri	41

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde toplumlar, kendi felsefe ve hedefleri yönünde, sorumluluğunun bilincinde olan ve bilimsel düşünme gücüne sahip kuşaklar yetiştirme görevini eğitime vermiştir. Üniversite, bilim ve teknoloji, toplumların yaşam felsefesinin odak noktası olmuştur (Tuzcu 2003, 314).

Bilgi, ekonominin gerçek sermayesidir ve bilim, ekonomi içindir. Bilginin üretildiği ana kaynak olan üniversite, toplumun bilimsel araştırma ve yüksek nitelikli insan gücü gereksinimini karşılamak üzere kurulmuştur. Yüksek düzeyde bilimsel araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal ve evrensel gelişmeye katkıda bulunmak gibi çok geniş görev, yetki ve sorumluluklara sahip olan kurumdur. Her alanda, toplum yaşamı ile iç içe ve yan yana olan üniversite, eğitim sisteminin en üst kademesinde yer almaktadır, sistemin diğer kademelerinin görevleri “var olan bilgiyi aktarmak” iken, üniversite esas olarak “bilgiyi üretmekle” görevlidir (Tuzcu 2003, 315).

Yoğunlaşan rekabet koşullarının belirleyici unsuru yüksek nitelikli insan gücü olduğundan, yüksek nitelikli yükseköğretim talebi de hızla artmaktadır. 21.yüzyılda yükseköğretim, kitlesele öğretim yapmakla birlikte esas olarak uluslararası rekabet gücüne sahip insan gücü yetiştirmeye odaklanacaktır.

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler; eğitim düzeyi yüksek, bilimsel araştırma ve geliştirmeye önem veren insan gücünün yetiştirilmesini, üretimde verimliliği ve ileri teknoloji kullanımını ön plana çıkarmakta ve evrensel zenginlikten daha fazla pay alınması için fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle eğitim, toplumların bilgi toplumu haline gelmesinde yaşamsal bir önem taşımaktadır (DPT 2000, 73-74). Türkiye orta ve uzun vadede, zengin birikimini ve güçlü potansiyelini kullanarak var olan sorunlarını

aşmak ve bilgi toplumuna geçiş çalışmalarını planlı bir biçimde hızlandırmak zorundadır (DPT 2000, 217).

Türk yükseköğretim sistemi, ekonominin gereksinim duyduğu yüksek nitelikli insan gücünü yetiştirmekte yetersiz kalmış, ayrıca öğrenim istemini karşılayamaz duruma düşmüştür (Âdem 1995, 179). Nitelikli öğretim üyesi ve bilim insanı sayısı, bunların alanlar itibariyle dağılımı ve yetiştirilmeleri, Türk yükseköğretim sisteminin en ciddi ve öncelikle aşılması gereken darboğazıdır (Beyarslan 1998, 244). Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının yüksekliği, öğrenme süreçlerini de etkilemekte, karşılıklı bilgi ve görüş alış-verişini en alt düzeye indirmekte, dolayısıyla ilköğretimden itibaren tüm eğitim sisteminde yaşanan sorunlar üniversite ortamına da taşınmaktadır (Terzioğlu 1998, 239). Fiziksel, sosyal ve akademik altyapı hazırlanmadan kısa sürede çok sayıda üniversitenin açılması, sınırlı kaynakların dağılmasına neden olmakta, bu da bir yandan eski üniversitelerin gelişmelerini tamamlamasını geciktirirken diğer yandan da yeni üniversitelerde kuruluş sorunlarını beraberinde getirmektedir (Kutlu 1998, 157).

1.1. Problem Durumu

Küreselleşmenin etkisi ile ülkeler arasındaki ekonomik ya da toplumsal etkileşim de artmıştır. Küreselleşme ile artan etkileşimlerden biri de beyin göçüdür. Beyin göçünün, ülkeler üzerinde olumlu ya da olumsuz sonuçları vardır. Ülke beyin göçü veriyorsa bu bir kayıp olarak değerlendirilebilir. Ancak ülke dışına çıkıp, bir süre sonra ülkeye geri dönüyor ve bilgi işçisi olarak birçok çalışmaya katılıyorsa ya da bu tür çalışmaları başlatıyorsa, kendisi ve ülkesi için yararlıdır.

Beyin göçüne son yıllarda ilgi artmış olsa da aslında tarih boyunca gerçekleşmiş bir olaydır. Yalnızca etkilerinin araştırılması son yıllarda dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. Ülkeler üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerinin ne olduğu ve bu alanda alınabilecek önlemlerin ne olduğu üzerinde durulmaktadır.

Bilgi işçisi olarak nitelendirilebilen kişilerin (doktor, mühendis, bilgi teknolojisi profesyonelleri vb.), ülkelerindeki savaş, siyasi, dini ya da toplumsal çöküntüler nedeniyle yaşadığı ülkeyi terk edip, kendini geliştirebileceği ve görüşlerini açıkça paylaşabileceği başka ülkelere yerleşmeleri ile beyin göçü gerçekleşmektedir. Özellikle Dünya Savaşlarından sonra siyasi, ekonomik, toplumsal ve teknolojik alanlardaki gelişmeler ile yüksek nitelikli işgücüne gereksinim artmıştır. Bununla birlikte beyin göçünün ülkeler üzerindeki etkisi de önem kazanmıştır. Teknolojiyle birlikte iletişim olanaklarının da hızla gelişmesi, küreselleşme hareketlerini hızlandırmıştır. Bu da beyin göçünün önündeki engelleri kaldırmıştır (Sağırılı, 2006, s. 1-6).

Türkiye'den yurtdışına, geri dönmek üzere giden her iyi eğitim görmüş kişi, ülkenin çok büyük bir değer kaybetmesine neden olmaktadır. Üst düzeydeki niteliklerini değerlendiremeyen ve kariyerini gerçekleştirecek ortamı bulamayan zeki ve yetenekli uzmanlar yurt dışına yönelmektedir. Bu beyinler, gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelerin yaptığı karşılıksız bir bağış niteliğindedir.

Türkiye'den yurt dışına beyin göçü yıllardır sürmektedir. Ancak bu göç son yıllarda çok daha hızlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın konusu, Türkiye'de yetişen üniversite mezunlarının diğer ülkelere gitme (geri dönmek üzere) nedenlerini ve bu bağlamda eğitimi planlama sorunlarını incelemek ve önerilerde bulunmaktır. Bu amaçla alanyazın taranmış ve elde edilen bulgular çözümlenmiştir.

Bu bağlamda, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü kayıtları, Milli Eğitim Bakanlığının kayıtları, Yükseköğretim Kurulunun kayıtları, Dış İşleri Bakanlığının kayıtları, büyükelçiliklerin kayıtları vb taranmıştır. Ayrıca internet sitelerinden, yüksek lisans ve doktora tezlerinden, makalelerden, kitaplardan elde edilen bilgiler derlenerek ve raporlaştırılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Nitelikli kişilerin (üniversite mezunlarının) Türkiye’den diğer ülkelere gitme (geri dönmek üzere) nedenleri ve bu bağlamda eğitimi planlama sorunları nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- Üniversite mezunlarının Türkiye’den diğer ülkelere göç etmelerinin (geri dönmek üzere) nedenleri nelerdir?
- Her yıl ortalama olarak kaç üniversite mezunu, Türkiye’den diğer ülkelere göç etmektedir?
- Türkiye’den göç edenler, en çok hangi mesleklerde?
- Türkiye’den göç edenler, en çok hangi ülkelere gitmektedir?
- Dış ülkeler, üniversite mezunlarını çekmek için neler yapmaktadır?
- Tersine beyin göçü gerçekleşebilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’den diğer ülkelere doğru yaşanan beyin göçünün nedenlerini ve bu bağlamda eğitimi planlama sorunlarını araştırmaktır. Bu bağlamda, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü kayıtları, Milli Eğitim Bakanlığının kayıtları, Yükseköğretim Kurulunun kayıtları, Dış İşleri Bakanlığının kayıtları, büyükelçiliklerin kayıtları taranmıştır.

Bilimsel ve teknolojik yenilikler yaratacak ve bu yenilikleri yaşam standartlarının yükseltilmesinde kullanacak olan insan kaynakları, ancak nitelikli bir eğitim süreciyle güçlendirilebilmektedir (Tuzcu 2018, 58).

Çünkü Türkiye’de “insan kaynakları planlaması” alanında büyük veri eksikliği bulunmaktadır. Plansızca (rasgele) bölümler, hatta fakülteler ve hatta üniversiteler açılmaktadır. Dolayısıyla kaynaklar, savurganca kullanılmaktadır. Yükseköğretim

öğrencileri de, çok zor koşullarda öğrenimlerini tamamlamakta, mezun olurken de gelecek kaygısı taşımaktadırlar (Tuzcu 2018, 58).

Türkiye’de yükseköğretim planlarının gerçekçi bir biçimde çözümlenmesine ve daha gerçekçi eğitim politikalarının oluşturulmasına büyük gereksinim duyulmaktadır. Bu araştırmanın, bu alandaki eksiklerden birini tamamlaması umulmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Üstün niteliklere sahip kişiler, sahip oldukları niteliklerini değerlendirebilecekleri ortam ve destek ararlar. Yaşadıkları ülkede bu tür ortamlar bulamadıklarında ya da yeterli destek alamadıklarında, bu niteliklerini değerlendirebileceklerini düşündükleri başka bir ülkeye göç ederler. Bunun sonucunda ülkelerin vermiş olduğu beyin göçü, ülke için büyük bir kayıptır.

Bu araştırma, Türkiye’deki beyin göçü durumunun değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Ülkedeki beyin göçünün durumunu, olumlu ya da olumsuz etkilerini, alınabilecek önlemleri ve uygulanabilecek projeleri ortaya koyan bu tür çalışmalar; Türkiye’deki yüksek nitelikli işgücünün kaybedilmesine neden olan beyin göçünün önüne geçilmesi için atılabilecek adımların belirlenmesinde yarar sağlayacaktır.

Ayrıca beyin göçüne ilişkin Türkiye’de yapılan araştırma sayısı çok azdır. 1960’lı yıllardan sonra yapılan çalışmalar ise tıp doktorları ve mühendisler gibi belli meslek uzmanlarına yönelik olması ve sınırlı sayıda çalışma bulunması, bu alanda sağlıklı verilerin elde edilmesinin önüne geçmektedir.

Beyin göçüne neden olan plansızlıkların belirlenmesi, daha gerçekçi politikaların ve bu politikalar ışığında daha gerçekçi stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Böylelikle, Türkiye’de çalışma alanı olmayan ya da yetersiz olan alanlarda çok sayıda üniversite mezunu yetiştirilmesi önlenabilir. İnsan ve madde kaynaklarının gereksinim duyulan alanlarda kullanılması vb. sağlanabilir. Çünkü yüksek nitelikli insangücü

(üniversite mezunu) yetiştirme sürecinde; öğrenci alımı (seçimi), yetiştirilmesi (eğitimi) ve değerlendirilmesi (istihdamı) sorunu büyük önem taşımaktadır (Tuzcu 2003, 316).

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma 11 yılı kapsamaktadır (2007 - 2017 dönemi).
- Bu araştırma, yalnızca üniversite mezunlarını kapsamaktadır, eğitimin diğer tür ve düzeylerini kapsamamaktadır.

1.5. Tanımlar

Göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle kişilerin ya da toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesidir (www.tdk.gov.tr – 10 Ekim 2018).

Beyin Göçü: Yüksek eğitilmiş, yüksek nitelikli, yetenekli, mesleğinde uzmanlaşmış kişilerin çeşitli nedenlerle yurtdışına çıkıp orada yerleşmesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYAZIN TARAMASI

Bu bölümde, göç kavramı, göçün nedenleri, göçlerin türleri, beyin göçü kavramı, beyin göçünün nedenleri, tarihçesi, sonuçları vb bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Göç Kavramı

Göç, tarih boyunca insanlığın yaşadığı bir olaydır. Ekonomik, siyasi, toplumsal ve coğrafi kaygılar nedeniyle (yiyecek, mevsimsel sıcaklık, güvenlik, fikir özgürlüğü, çalışma koşulları vb.) toplumların yaşadıkları yeri değiştirme hareketidir.

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration - IOM) göçü şöyle tanımlamaktadır: Uluslararası bir sınırı geçerek ya da devlet içinde yer değiştirme. Nedeni, yapısı ve süresi, hangi nedenden olursa olsun, yer değiştirme hareketidir. Bu göç süreci, yerinden edilenler, mülteciler ile ekonomik göçmenlerden meydana gelmektedir (IOM, 2009, s.23007A). Yapılan tanımlamalara göre üzerinde mutabakata varan en temel yargı, göçün bir yer değiştirme hareketi olarak kabul edilmesidir.

İlber Ortaylı 2005 yılında yapılan Uluslararası Göç Sempozyumu'nda şöyle demiştir: Göç etmeyen insan topluluğu ve insan yoktur. İnsanların toplum olarak başlıca eylemlerinden birini göç oluşturmaktadır. Ezelden beri göç edilmekte olup, bundan sonra da göç sürecektir. Şayet bir yerde göç sona ermişse, orada toplum erir. Bugünün Batı Avrupa'sında azalan göç eylemi de toplumun yaşlanmasına bağlıdır. Ancak göç eden başka toplumlar bu bölgeye sızmaktadır (Ortaylı, 2006, s.19).

2.2. Göçün Nedenleri

Göç olgusu ekonomik, siyasi, dini nedenler, savaşlar, doğal afetler, tarımsal çalışmaların içeriğinin değişmesi, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, ulaşımın

kolaylaşması, artan işsizlik ve genç nüfus fazlalığı gibi ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal pek çok nedenden kaynaklanabilir. Alanyazımda var olan göç yaklaşımlarının en genel ve önemli hipotezi, bölgeler ya da ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliklerin göç hareketlerinin en önde gelen itici gücü olduğudur (Karabulut, Dilek, 2007, s.2). Göçler toplumlarda hareketliliğe neden olurlar.

Göçlerin nedenleri şöyle sınıflandırılabilir:

2.2.1. Ekonomik Nedenler

İnsanlar işgücü gereksinimlerinin ya da ekonomik kaygılarının doğrultusunda her zaman yer değiştirme eğilimindedir. Genç nüfus, gelecek kaygısı ve geniş çevre arayışı içinde olduğu için bu eğilimin merkezinde yer alır. Sanayileşme süreci ile birlikte kırsal alanlardan daha gelişmiş merkezlere, kentlere doğru bir göç süreci yaşanmıştır (Karabulut, Dilek, 2007, s.8). Ülkeler arasındaki ekonomik gelişmedeki farklılıklar, demokrasi ve insan haklarının varlığı bakımından da uçurumlara neden olmaktadır. Ülkeler arasında ekonomik nedenlerle oluşan refah farklılığı karşısında, ulaşım ve haberleşmenin sağladığı pozitif etkiler sayesinde daha fazla mutlu olabilmenin arayışında olan birey, bunu elde etmesine yardımcı olabilecek yollara yönelir. Bu da ekonomik nedenlerden kaynaklanan göç eyleminin ortaya çıkmasına neden olur (Gençler ve Çolak, 2009, s.29).

Örneğin, göçebe insanların daha sosyal sınıf, işçilerin daha iyi iş, ailelerin ekonomik olarak yaşam standartlarını yükseltmek için göç ettikleri söylenebilir. Tarımsal işçiye duyulan gereksinimin azalması, kişileri kırsaldan bir anlamda uzaklaştırır. Artan sanayileşme de bu kırsaldan uzaklaşan kişileri kalabalık nüfuslu merkezlerdeki iş fırsatlarına doğru çeker. Yani iş bulmak, iyi koşullarda çalışabilmek, yüksek gelir elde edebilmek gibi nedenler kısaca daha iyi koşullarda yaşama isteği kişileri kentlere çekmektedir (Gönüllü, 1996, s.97).

2.2.2. Sosyal Psikolojik ve Siyasal Nedenler

Savaş, terör, siyasal baskı ya da sosyal statülerdeki adaletsizlikler de göçe neden olabilir. Savaşlarda taraf olmamalarına karşın sivil insanlara yapılan fiziksel saldırılar, katliamlar ve kullanılan ağır kimyasal silahlar, bu kişilerin buldukları yeri terk ederek güvenli bölgelere gitmelerine neden olmuştur. Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte 2011'de Suriye'de başlayan olaylar sonucunda birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır (Gönüllü, 1996, s.97).

Göçe neden olan sosyo-kültürel etmenlerden bazıları şunlardır: Sanayileşme, eğitim, gidilen yerin sosyal cazibesi. Özellikle kırsal bölgelerden kentlere yönelik göçte sanayileşme önemli bir yere sahiptir. Gelişmiş ülkelerde, gelişmemiş ülkelere oranla eğitim olanaklarının daha fazla ve nitelikli olması, kültürel ve sanatsal etkinliklerde çeşitlilik ve ileri düzey bu kategoride yapılan göçleri özendirir. Ayrıca beyin göçü türünden yaygınlaşan göçler de eğitim, araştırma-geliştirme olanağı, siyasal baskı gibi etmenlerden kaynaklanmaktadır ve geneli bu başlık altında bulunur.

2.2.3. Doğa Olayları

İnsanoğlu doğası gereği çevresiyle ilişki içinde olmalıdır. Doğa ile etkileşim içinde olan insan, yaşamını sürdürmesi güç olan yerlerden daha fazla olanağa sahip bulunan yerlere yönelim gösterir. Doğa her zaman insanoğlunun isteklerini ve beklentilerini karşılamaz. Ayrıca doğal afetler ya da doğal afet öncesi belirtiler de göç için belirleyici bir etmendir. İnsan toplumları tükenen kaynaklarının yerine yenisini bulmak ya da deprem, sel, erozyon, volkanik patlamalar, kuraklık gibi olaylar sonunda yaşanmayacak duruma gelen yörelerin yerine, yaşamlarını sürdürebilecekleri yeni yöreler arayışlarına girmişlerdir (Aksoy, 2012, s.293-296). Bunun doğal sonucu olarak can güvenlikleri tehlikeye giren kişiler, buldukları yeri terk ederek başka yerleşim alanlarına doğru göç etmişlerdir.

2.3. Göçlerin Sınıflandırılması

Göç hem terk edilen yeri hem de yeni yerleşilen yeri etkilemektedir (Giddens, 2010, s.523). İnsanların yaşadıkları yeri terk edip yeni yerlere yerleşmelerine neden olan birçok etmen vardır. Göçün gerçekleşmesinde itici faktörler, yani yaşanılan yerdeki olumsuz koşulların daha çok etkili olmaktadır (Mutluer, 2003, s.24). Göçe neden olan faktörler, göçün niteliğini de belirleyen temel unsurları oluştururlar. Göç türleri farklı açılara göre değerlendirilebilir. Bunlar; yönüne göre göçler, göçe karar verme açısından göçler ve göç edenlerin nitelikleri açısından göçler olarak sıralanabilir (Massey vd., 1993, s.433; Dengiz, 2018, s.10).

2.3.1. Yönüne Göre Göçler

Yönüne göre göçler ulusal sınırlar içinde gerçekleşen iç göçler ile uluslararası sınırlarda gerçekleşen dış göçler olmak üzere iki alt kısımda incelenebilir. Yapısal birçok benzerliklerinin olmasının yanı sıra, göç veren ile göç alan bölgeler arasındaki fiziksel, ekonomik ve kültürel farklılıklar, göç hareketinin siyasal açıdan kontrolünün daha belirgin olması ve göç edenlerin farklı boyutlarda yaşadıkları uyum sorunları gibi hususlar dış göç ile iç göç arasındaki önemli farklılıklardandır. Kural olarak göçler, gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmektedir (İçduygu, Ünalın, 1997, s.39).

Ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan gelişmiş olan tüm bölgeler hem iç hem de dış göç açısından potansiyel göç alma niteliği taşımaktadır. Kişiler bu bölgelerde sağlayacakları yararları göz önüne alarak, bu bölgelere doğru göç etme eğilimi taşırlar. Bunun yanı sıra doğal afetler, sosyal, politik ve kültürel sorunlar, savaş ve iç çatışmalar gibi olumsuz özelliklere sahip bölgeler potansiyel olarak göç vermeye eğilimlidirler (Talas, 1997, s.198).

2.3.1.1. İç Göçler

Kişilerin farklı nedenlerle, yaşadıkları ülke sınırları içerisinde, yaşadıkları yeri terk edip, yeni bir yerleşim yerinde yaşamaya başlamalarına iç göç denilmektedir. İç göç ya da dış göç olsun, göçlerin nedenlerinin temelinde ekonomik nedenler yer almaktadır. Örneğin sanayileşmenin arttığı bölgelerin sürekli olarak göç almasının nedeni de ekonomik olanaklardır (Öztürk, 2008, s.1567).

Türkiye’de 1900’lü yılların ortalarında iç göç olgusu ortaya çıkmıştır. Bu dönemde tarımda makineleşme, bölgeler arasında kalkınma farklarının oluşması ve nüfusun artması gibi nedenlerden dolayı ekonomik olarak gelişmiş olan bölgelere doğru nüfus hareketliliği başlamıştır (Aydın, 2018, s.46).

İç göçün meydana geliş şekilleri; kırsal kesimden kırsal kesime, kırsal kesimden kentte, kentten kentte ya da kentten kırsal kesime şeklinde olabilmektedir. Türkiye’de iç göçler genel olarak kırsal kesimlerden kentlere doğru gerçekleşmiştir (Sezai, 2000, s.150).

İş olanaklarının sınırlı olduğu ve az gelişmiş bölgelerden, iş olanaklarının daha fazla olduğu ticarin geliştiği ve sanayileşmenin arttığı bölgelere gerçekleştirilen iç göçler zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirilmiştir. Tarımsal teknolojinin gelişmesi, nüfus artışı, tarım arazilerinin parçalanması, arazilerin kamulaştırılması, sanayi-imalat sektörlerindeki gelişmeler, erozyon, kalkınma planları, deprem ve güvenlik sorunları, Türkiye’de kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin başlıca nedenleri arasında sayılabilir (Pazarlıoğlu, 2007, s.112-119).

2.3.1.2. Dış Göçler

Kişilerin, yaşadıkları yeri terk edip, yerleştikleri yeni yerleşim yerinde uzun süre kalmayı planlamaları ya da çalışmak için ülke sınırlarını geçerek göç etmelerine dış göç denilmektedir. Genel anlamda dış göç, devamlı ya da geçici olarak başka bir ülkeye çalışmak ya da yerleşmek amacı ile göç edilmesidir (Kızılkaya, 2014, s.6-7).

Dış göçler genel olarak az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerden, gelişmiş olan ülkelere doğru gerçekleşir. İç göçte olduğu gibi dış göçte de kişiler yaşam standartlarını yükseltme, daha fazla gelir elde etme amacıyla göç etmektedir. Dış göçte yaşanan ülkenin sınırları dışına çıkılması esastır (Tezcan, 2000, s.115).

Dış göçler kendi içinde iki gruba ayrılarak incelenebilmektedir. İşçi göçleri ve beyin göçü olarak bu konulara çalışmanın devamında yer alan “göç edenlerin niteliklerine göre göçler” alt başlığı altında yer verilmiştir. İşçi göçü, ekonomik olarak sıkıntılar yaşayan kişilerin, fiziksel özellikleri ve güçlerini kullanabilecekleri, iş bulma olanakları bulunan başka ülkeye doğru gerçekleşen nüfus hareketidir (Aydın, 2018, s.48). Almanya’ya fabrikalarda vasıfsız eleman olarak çalışmak için giden işçiler örnek olarak gösterilebilir.

Beyin göçü ise, yetiştirilmeleri sürecinde zaman ve kaynak harcanan kişilerin sahip oldukları donanımı kullanabilecekleri, olanaklara ulaşamamaları nedeniyle, hekim, bilim insanı, mühendis gibi nitelikli işgücünün gelişmiş ülkelere göçüdür. Beyin göçü veren ile alan ülkeler arasında, olanaklar ve gelişmişlik açısından farklılıklar vardır. Diğer bir deyişle beyin göçü, gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasında kaynak olarak insanın kullanıldığı bir aktarım türü olarak görülebilir. Siyasi, ekonomik, teknolojik ve bilimsel uygulamalardaki yanlış politikalar, geri kalmışlık, işsizlik, eğitim sistemindeki eksiklikler ve yerinde dil öğrenme isteği gibi etmenler, beyin göçünün nedenleri arasında sıralanabilir (<http://enginsalli.blogcu.com/beyin-gocu-ve-nedenleri/7810945>, Erişim Tarihi: 23. 11. 2018).

2.3.2. Göçe Karar Verme Açısından Göçler

Tarih boyunca göçlerin, toplumsal ve ekonomik değişikliklerin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Göçün, toplumların yapısını ve kültürlerini değiştiren en güçlü demografik neden olduğu da bilinmektedir. Hangi türde olursa olsun göçe karar vermek ve uygulamak hiç kolay bir evre değildir (Gezgin, 1994, s.23-24).

Kişi öncelikle kendi durumunu değerlendirir. İçinde bulunduğu durumu, sahip olduklarını ve olmadıklarını tartar ve tüm bu değerlendirmeler sonrasında göçe karar verebilir. Göçün, “çeşitli faktörlerin insan idrakinde meydana getirdiği istekli ya da istek dışı güdülenmelerin, mekânda yer değiştirme amacıyla harekete dönüşümüdür” şeklindeki tanımlaması, bu zor karar verme süreci değerlendirilerek göçe yönelik bir sınıflandırma yapılabilir. Bu sınıflandırmada göç iki grupta incelenmektedir. Güdülenmenin istekli olarak harekete dönüşmesi “gönüllü göç”, istek dışı kişinin gönülsüz olarak göç hareketine geçmesi ise “zorunlu göç” olarak tanımlana bilmektedir (Demirel, 2004, s.7).

2.3.2.1. Zorunlu Göç

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration), zorunlu göç hareketini, doğal ya da insani nedenlerle, içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de barındıran, bir zorlama unsuru bulunan göç hareketi olarak tanımlamaktadır. Zorunlu göç hareketleri bazen bir ülke yönetiminin yetki alanında bulunan kişilerin ya da grupların politik nedenlerce, kişilerin sürekli ikametlerinden uzaklaştırılmaları ve iradeleri dışında transfer edilmeleri şeklinde de gerçekleşebilmektedir (IOM, 2009, s.69).

Yaşanılan yerde meydana gelen doğal afet, savaş, iç çatışma gibi yaşam koşullarını oldukça zorlayan bir durumun meydana gelmesi durumunda da kişi istemese de yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalabilmektedir. 1800’lü yılların ortalarında olumsuz doğa koşulları nedeniyle, İrlanda’da kıtlık yaşanması ile milyonlarca İrlandalının ABD’ye göç etmesi zorunlu göçe örnek oluşturmaktadır. Stalin döneminde devlet politikası olarak milyonlarca Ahıska Türkünün göçe zorlanması ile Suriye’de yaşanan iç savaş yüzünden insanların can güvenliğinden endişe duymaları sebebiyle 2011 sonrasında ülkelerini terk edip, yeni yerleşim yerleri aramaları da zorunlu göç hareketlerine örnek gösterilebilir (Aydınlı, 2017: 12).

2.3.2.2. Gönüllü Göçler

Gönüllü göç, kişilerin tamamen kendi iradeleri ile yapmış oldukları göç hareketleridir (Aydınlı, 2017, s.11). Genellikle eğitim, dil öğrenme, farklı kültürleri tanıma, evlilik, emeklilik, statü kazanma ya da baskıcı çevre ve göç kararı üzerinde zorunluluk koşulu oluşturacak nedenler olmaksızın, tamamen kendi arzu ve isteklerini karşılamak için yaşanılan yerin değiştirilmesi, gönüllü göç olarak değerlendirilebilir (Castles ve Miller, 2008, s.46). Gönüllü göç hareketlerinde, kişilerin bilgi birikimleri, eğitim düzeyleri, akraba ilişkileri, ideolojisi, yurtdışı deneyimi, arkadaş çevresi gibi unsurların da etkili olduğu söylenebilir (Baklacioğlu, 2010, s.135).

2.3.3. Göç Edenlerin Nitelikleri Açısından Göçler

Dünya tarihi boyunca sayısız göç hareketi meydana gelmiştir. Göçler, açlık, kıtlık, sel felaketi, deprem, kuraklık gibi doğal afetler ile toprak yetmezliği, iç çekişmeler ve dış baskılar başta olmak üzere, çeşitli nedenlerle meydana gelmektedirler. Bu nüfus hareketi birçok olumsuzluğa neden olmaları yanında, yepyeni medeniyetlerin doğmasına da zemin hazırlamıştır. Göç edenlerin nitelikleri, yapı ve kültüre bağlı olarak toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Tüm farklılıklara karşın göç edenlerin genelde işgücü olarak erkek nüfustan oluştuğu görülmüştür. Erkeklerin daha çok ailevi ve ekonomik nedenlerle, kadınların ise genelde ailevi ve kişisel nedenler ile göç ettikleri görülmektedir. Göç niteliğine göre, işçi ve beyin göçü olarak ikiye ayrılabilir. Bugün doğal kaynaklar, araç-gereç-makine gibi üretimin fiziksel girdileri ne kadar bol miktarlarda olursa olsun, gerekli miktarda ve nitelikte işgücü olmadığında piyasada uzun dönem rekabet edilebilmesi olanaklı değildir (Gürak, 2006, s.270).

2.3.3.1. İşgücü

Bir ülkede oluşan işgücü açığının, başka bir ülkedeki işgücü fazlasıyla giderilmesi, işçi göçüyle olanaklı olabilir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde niteliksiz işgücünün ucuz

olması, gelişmiş ülkelerde işgücünün pahalı olması nedeniyle, işgücü gelişmekte olan ülkelere doğru hareket etmektedir. İşçi göçü veren ülke için, ülkenin işsizlik oranı düşebilir, işletmeler işçilerine daha olanak tanıyarak elde tutma yolunu tercih edebilir, çünkü çıkan işçinin yerine getirilebilecek işçi sayılarında nispeten azalma olacaktır. Bu işçi ücretlerinin gereksiz yere çok fazla düşürülmesinin de önüne geçecektir. Giden işçilerin farklı alanlarda kazandıkları deneyimlerle ülkeye geri döndüklerinde yerli sanayiye geliştirme de katkı sayılabilecekleri düşünülebilir. Yurtdışına çalışmak için giden işçilerin gelirlerinin bir kısmını döviz olarak memleketlerine aktarmaları da göç veren ülke yararına bir gelişme olacaktır (Koçak ve Terzi, 2012, s.175-177).

İşçi göçü alan ülke açısından bakıldığında ise işgücü piyasasındaki rekabet artacak ve ücretlerde düşüş meydana gelecektir. Gelir düzeyi yüksek, göç alan ülkedeki işverenler için ise uluslararası piyasalarda kaybettikleri rekabet üstünlüğünü, maliyeti düşürerek yeniden yakalama olanağı kazanmaları anlamı taşımaktadır (Sayın vd, 2016, s.3).

Göç alan bölgelerin göçten en temel beklentisi, nitelikli elemanlar, göç veren bölgelerin beklentisi ise göç edip kendilerini geliştiren işçilerin geri döndüklerinde gelişim sürecine katkıda bulunmalarındır. Ancak nitelikli göçün tek yönlü oluşu ve göç edenlerin göçtükleri bölgelerde kalıcı olarak yerleşmeleri, göç veren bölgenin herhangi bir karşılık almadan nitelikli işgücünü kaybetmesi anlamına gelmektedir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010, s.964; Martin, 2006, s.15-16). Gelişmemiş bölgeler için göç vermenin olumlu yanları da vardır. Örneğin; göç eden kişinin edindiği bilgi, beceri ve deneyimlerini geri dönerek ya da kısa süreli ziyaretler gerçekleştirerek bu bölgeye aktarması ya da elde ettiği ekonomik kazanımların bir kısmını bu bölgede değerlendirmesi gösterilebilir (Taylor, 2006, s.3).

2.3.3.2. Beyin Göçü

Ülkeler arası yüksek nitelikli bilim insanlarının ya da meslek sahibi kişilerin göçü, tarihte oldukça eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen, literatürde sıkça yer aldığı söylenemez. Nitekim İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmeler sonucunda “beyin göçü” olayı gündeme gelmiştir. Bu zaman zarfında ülkeler arası sosyal, kültürel, teknik ve

ekonomik yönden kurulan ilişkiler artmıştır. İletişim ve haber yayın olanaklarının gelişmesi ve yaygınlaşması ile kişilerin sahip oldukları nitelikleri sergileyebilecekleri ya da daha iyi bir şekilde kendilerini ifade edebilecekleri bir yerin varlığını tespit edip, oraya yerleşmeye karar verebilmeleri olanaklıdır.

1960'lı yıllara gelindiğinde ilk olarak İngiltere'de nitelikli bilim adamı göçünün ulaştığı boyut dikkat çekmiş ve bu harekete akademisyenler "The Brain Drain" adını vermişlerdir. "Beyin göçü" kavramı, Batılı kaynaklarda "The Brain Migration" ve "Migration of Talent" gibi deyimlerle de ele alınmıştır. Beyin göçü, The Brain Drain ve Migration of Talent kavramları eğitilmiş ve nitelikli, kalifiye işgücünün çalışmak, araştırma yapmak gibi nedenlerle verimlerinin yüksek olduğu zaman diliminde göç etme durumlarıdır (Bakırtaş ve Kandemir, 2010, s.963).

Beyin göçü, göç veren bölgeler açısından olumsuz etkiler oluştururken, göç veren ve göç alan bölge arası para transferlerinin oluşması ise para akışını sağlayarak birçok olumlu etkiye neden olmaktadır (Lucas, 2008, s.6). Göçler, her zaman göç veren ve göç alan bölgelerin işgücü piyasasını doğrudan etkilemektedir.

Yetenek, nitelik sahibi kişilerin ekonomide, sosyal yaşamda net kazanımlar elde etmeye olanak sağlayacaklarından dolayı, bu tür üstün niteliklere sahip kişilerin göç etmesi, göç veren bölge açısından bir kayıptır (Bakırtaş ve Kandemir, 2010, s.966). Nitelikli işgücü kaybı yaşayan bölgeler, mali kazanç sağlamada, gelişimde, büyümede ve her türlü gelişime ayak uydurmada bir adım daha geride kalır (Marfouk, 2008, s.2). Gelişmekte olan ülkelerden, gelişmiş ülkelere beyin göçünün gerçekleşmesi, uluslararası eşitsizliği artırır. Aynı zamanda gelişmiş, ekonomik olarak çok iyi durumda olan ülkelerin daha fazla zengin olmasını sağlarken, ekonomik durumu kötü gelişmekte olan ülkelerin ise daha da yoksullaşmasına neden olabilmektedir (Marfouk, 2008, s.2; Bakırtaş ve Kandemir, 2010, s.966).

2.4. Beyin Göçü Kavramı ve Önemi

Uluslararası işgücü hareketlerinde özel bir alanı oluşturan ve yüksek nitelikli beyin olarak adlandırılan bilim adamlarının, kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmeleri “beyin göçü” olarak tanımlanabilir (Kurtuluş, 1996, s.171). Farklı bir tanımlamada ise amaç etkeni eklenerek, genellikle iyi derecede eğitim almış ve kendini geliştirmiş kişilerin çalışmak ya da yaşamak amacıyla kendi ülkelerinden çıkıp, başka ülkelere gitmeleriyle oluşan nüfus hareketi olarak değerlendirilmiştir.

Bu tür bir göç hareketinin iki ülke arasında rastgele oluşmadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda beyin göçü şöyle tanımlanabilir: İyi eğitim görmüş, nitelikli ve yetenekli işgücünün, yetiştiği az gelişmiş/gelişmekte olan bir ülkeden, gelişmiş bir ülkeye akışı/göçü (Kaya, 2005, s.1).

UNESCO beyin göçünü şöyle açıklamaktadır: Ülkeler arasında bilimsel değişimin anormal şekli, oldukça gelişmiş ülkelere tek yönlü akışın karakteristik yapısı (Gençler, 2004, s.174-177). Beyin göçü yapanların tanımlanmasında tam bir uzlaşa sağlanamamış olsa da genel olarak bilim insanları ve alanında uzmanlaşmış kişilerin hareketleriyle beyin göçü tanımlanabilir. Beyin göçü, göç veren bölge açısından, ekonomik ve sosyal kalkınma için son derece gerekli ve stratejik önem taşıyan insan gücünün kaybı olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda kök ülke açısından bakıldığında nitelikli beyinlerin ülkelerinin ekonomik ve sosyal kalkınma çabaları sürecinde pasifleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Beyin göçünü, bir ülkenin insan kaynaklarının değerli bir parçasının göçle elden çıkarılması olarak tanımlamak da olanaklıdır (Oğuzkan, 1971, s.1).

Teknolojinin bilgi ve sermaye donatımının bileşiminin bir sonucu olması ve az gelişmiş ya da yoksul ülkelere, gelişmiş ya da zengin ülkelere doğru meydana gelmesi nitelikli insanların göçüyle eşleştirilmektedir. Bu tür göçler bir çeşit teknoloji transferi olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak beyin göçü, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bazen de gelişmiş bir ülkeden başka bir gelişmiş ülkeye olabilmektedir. Örneğin, İngiltere birçok ülkeden nitelikli işgücü kabul ederken, ABD ve Kanada gibi ülkelere nitelikli işgücü göndermektedir. Üstün niteliklere sahip elemanların yetiştirilmesi, hem eğitim yatırımı hem de belirli bir zaman dilimi gerektirdiği için nitelikli elemanın ülke gelişimine büyük katkı sağlayacağı bilincinde olan gelişmiş ülkeler, bu işgücü açığını az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelere ithal ederek gidermektedirler (Sağbaş, 2009, s.33).

Gelişmiş ekonomiler, endüstri toplumundan enformasyon toplumuna geçmişlerdir ve enformasyon toplumlarında sermayenin yerini bilgi almıştır. Küreselleşmenin etkisi ile dünya ekonomik yapısı değişirken, işin ve işgücünün nitelikleri de değişmektedir. Sürdürülebilir kalkınmada ve uluslararası rekabette insan kaynağının niteliği anahtar bir rol haline almaktadır. Yeni ekonomik süreçte bilgiyi üreten kurumlar toplumun temel eksenini oluşturma durumunda olurken, bilgiyi üretmek ve üretebilecek kaynaklara sahip olmak da temel paradigmayı oluşturmaktadır. Bu nedenle yüksek nitelikli insan sermayesine sahip olabilmek önem kazanmaktadır (Sağbaş, 2009, s.34).

Gizli beyin göçü ya da bedensiz beyin göçü kavramı ise nitelikli işgücünün yaşadığı ülkeyi terk etmeden, yabancı bir şirket için çalışmasını ifade etmektedir. Son yıllarda geleneksel beyin göçünden çok, gizli beyin göçünün daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Gizli beyin göçü, bilimsel yayınlar yoluyla da gerçekleşebilmektedir. Gelişmiş ülkeler, diğer ülkelerdeki nitelikli bilimsel araştırmaların kendi ülkelerindeki dergilerde yayınlanmasını sağlamaktadırlar. Bu yayınlardaki verileri, ülkelerindeki bütün bilim kuruluşları ile ar-ge çalışmalarında bulunan kurum ve kuruluşlara kolayca ileterek, dikkat çeken yayınların bilim insanlarını bu kurumlarla tanıştırmayı buluşturmayı amaçlamaktadır. Hiçbir bedel ödemediği üretilmiş olan bilgilere ulaşarak, bu bilgilerden yararlanan ülkeler bedensiz beyin göçünü gerçekleştirmektedirler.

2.5. Beyin Göçünün Tarihçesi

Beyin göçü kavramının son yıllarda dikkat çektiği ve çalışmalara konu alındığı söylenebilir. Ancak beyin göçü olgusunun insanlık tarihi kadar eski olduğu da bilinmektedir. Örneğin, M.Ö. 300'lü yıllarda İskenderiye bilim merkezi haline gelmiş, buraya bilim adamları getirilmiş ve Eski Yunan'dan beyin göçü gerçekleşmiştir. İskenderiye Kütüphanesi yöneticileri arasında Aristoteles'in öğrencisi Demostrios ve fizikçi Straton vardı. Bunun yanında Antik Çağın en büyük ve en önemli kütüphanesi de burada kurulmuştur. Bu merkezde ders zorunluluğu olmaksızın yalnızca araştırma yapılırdı. Böylece bu merkez, dünyanın her tarafından gelen bilim adamları ve araştırmacıların akınına uğramıştır (Aslanoğlu, 1987, s.40-43).

M.S. 500'lü yıllarda bilim, sanat ve düşünce merkezi, İran'ın özellikle doğu kısmı olmuştur. Burada Bizans'tan kaçan Nesturiler tarafından bir üniversite kurulmuştur ve Hıristiyan bilim adamlarının cazibe yeri olmuştur (Lewis, 1979, s.168). 8. ve 9. yüzyıllara gelindiğinde, Şam ve Bağdat bilim merkezi olmuş ve böylelikle Ortaçağda eğitim çalışmalarını sürdüren kilise ve manastır okullarının yerini 15. yüzyıla kadar üniversiteler almıştır. Avrupa'da giderek artan üniversiteler, bu bölgenin eğitim ve bilim amaçlı göçlerin merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Fethinden sonra İstanbul da İslam âleminde bilim adamlarının göç ettiği bir ilim merkezi olmuştur. 18. yüzyılın ortalarında batılı bilim adamları, Türkiye'ye göç etmiştir, ancak bugün de olduğu gibi yoğun göç talebi ABD'ye olmuştur (Kurtuluş, 1996, s. 173-175).

Literatürde beyin göçünün, ilk kez Britanya Krallık Bilim Akademisi tarafından 1950'li yıllarda ABD ve Kanada'ya göç eden bilim adamlarını tanımlamak amacıyla kullanıldığı ileri sürülmektedir (Gürak, 2006, s.270). Beyin göçü 1960'lı yıllardan itibaren hızla artmıştır. Bazı devletlerin iltica kabulünde vatanına ve milletine bakılmaksızın, kişilerin niteliklerini dikkate alması ve nitelikli kişilerin ülkelerine girmesine izin vermesidir (Sağbaş, 2009, s.37).

Batılı ülkelerin birçoğu nitelikli eleman kabulü politikasına geçmiştir. Hatta Amerika'da 1990 yılında, içe göç yasasında yüksek nitelikli kişilere ayrıcalıklar tanınmış ve beş ayrı kategoriye bölünmüştür. Bunlar; bilim, sanat, eğitim, iş yönetimi ve atletizmde olağanüstü yetenek göstermiş kişiler, mümtaz profesör, araştırmacılar, çok uluslu şirketlerin üst yöneticileridir (Kurtuluş, 1999, s.13-14).

İkinci Dünya Savaşından sonra ekonomi, siyasi, iletişim ve teknolojideki gelişmeler beyin göçünü hızlandırmıştır. Ülkelerin kalkınma hızları artmıştır. İletişimin artması, küreselleşmenin hız kazanması, beyin göçünün önündeki engelleri ve belirsizlikleri ortadan kaldırmıştır (Kurtuluş, 1988, s.176).

2.6. Beyin Göçünün Nedenleri

Küreselleşmeyle birlikte artış gösteren beyin göçünün birçok nedeni, etkilendiği ve etkilediği alan vardır. Nitelikli ve niteliksiz işgününe ödenen ücretler arasındaki fark giderek artış göstermektedir. Bununla birlikte niteliksiz işgücünün iş bulabilme şansında azalmıştır (2004).

Beyin göçünün nedenlerinde gelir ve ekonomik unsurların etkisi özellikle birçok çalışmada ön planda tutulmuştur. Literatürde beyin göçünün genel olarak nedenleri şöyle sıralanmaktadır:

- Ekonomik nedenler altında düşük ücret politikası, ekonomik istikrarsızlık, vergi oranlarını yüksek olması ve gelecek endişesi sayılmaktadır.
- Siyasal nedenleri, etnik köken farklılığının, siyasal istikrarsızlığın, kayırmacılığın iş hayatına girip, etkilemesidir.
- Bilim ve teknolojiye değer vermeme, ar-ge ye önem vermeme, fikir üretiminin ve buluşun ekonomik değerinin olmaması ve desteklenmemesi, ar-ge yapı ve teşvik eksikliği, ar-ge yatırım yardımı ve vergi indirimi azlığı, bilim ve teknoloji politikalarındaki yanlışlıklar olarak sıralanabilmektedir.

Beyin göçünü özendiren ve artıran etmenler şöyle sıralanabilir (Sağbaşı, 2009, s.42-44):

- Bazı alanlarda eğitilen insan gücünün, talep edilenden fazla olması,
- Aynı niteliklere sahip işgücüne ülkelerin farklı ücretler ödemesi nedeni ile kişilerde ekonomik ve toplumsal doyumsuzluğun oluşması.
- Kamu kuruluşları ve üniversite eğitim-öğretim kadrolarına girişte zorluk yaşanması.
- Gelişmekte olan ülkelerde istihdam olanaklarının yeterli olmaması nedeni ile nitelikli işgücünün çalışma alanı bulamaması.
- Bilimsel çalışma ve araştırmalar için gerekli ortamın oluşturulamaması, bilim zihniyetinin oturmamış olması.
- Siyasi ve ekonomik istikrarsızlıktan kaynaklı güvensizlik ortamının oluşması,
- Ülkenin kötü yönetilmesi ile milli duyguların zarar görmesi.
- Küreselleşmenin etkisiyle kişilerin farklı kültür ve medeniyetlerde kendilerini geliştirmeyi ummaları,
- Gelişmiş ülkelerin teknolojik gelişme ve yeniliklerin merkezi olması.
- Eğitim ve kültür politikalarının gençler ve aydınların beklentilerinin altında olması.
- Mesleğe ve uzmanlığa, hak ettiği saygı ve ilginin gösterilmediği inancı,
- Bazı ülkelerin özellikle eğitim olanaklarında yetersiz kalmasıdır.

2.7. Beyin Göçünün Etkileri

Beyin göçüne etki eden birçok faktör olduğu gibi, beyin göçünün etki ettiği alanlarda vardır. Bu etkileri beyin göçü veren ülkeler ve alan ülkeler açısından iki farklı bakış açısına göre değerlendirilebilmektedir.

2.7.1. Beyin Göçü Veren Ülke Açısından Etkileri

Beyin göçünün, göç veren ülke üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler hep ön planda tutulmuştur. Ancak olumlu etkilerinin de olabileceğini savunan çalışmalarda hızla artış göstermiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere göre nüfus artış oranları fazladır. Ülkedeki sermaye yetersizliği ile iş olanaklarının sınırlı olması işsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bunun için her türlü göç olayı işsizlik oranının düşmesini sağlayacaktır.

Beyin göçünün göç veren ülke üzerindeki olumlu etkileri:

- Beyin göçünün göç veren ülkedeki kişilere eğitimi teşvik edebilir. Göç etme umudu ile kişiler eğitimlerini sürdürmek ve kendilerini geliştirmek için motive olurlar.
- Göç eden kişilerin kazanımlarının bir kısmını, tekrar ülkelerinde değerlendirmeleri ile ülke gelişimine katkı sağlayabilirler.
- Beyin göçü yapan kişinin orada kazandığı bilgi, beceri ve deneyimlerini ülkeye geri dönerek veya çeşitli iletişim araçları yardımı ile aktarım yapmaları ve ülke gelişimine destek olmaları olarak sayılabilir (Pazarcık, 2010, s.42-43).

Beyin göçünün göç veren ülke üzerindeki olumsuz etkileri:

- Yetiştirilmesi uzun süren ve maliyetli olan bu iş gücünün kaybedilmesi ile ülke gelişimine oldukça fazla yararı olabilecek bir kaynak, gelişmiş ülkelere kaptırılmaktadır. Doğal olarak ülke gelişimi yavaşlamaktadır.

- Yurt dışından göçmenlerin ülkelerine olan döviz transferinin olumlu etkisinin öngörülenin çok altında olduğu ortaya çıkmıştır. Zira göçmenlerin ailelerine gönderdikleri dövizlerin büyük bir kısmı temel tüketim harcamalarına gitmekte, üretim gibi alanlara aktarılamamaktadır.

Beyin göçünde kişilerin geri dönüş yapması çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü gittikleri ülkedeki olanakların çok iyi olması nedeni ile göç edenlerin birçoğu geri dönme taraftarı olmamaktadır (Pazarcık, 2010, s.43).

2.7.2. Beyin Göçü Alan Ülke Açısından Etkileri

Gelişmiş ülkeler beyin göçünün ülke üzerindeki genel olarak olumlu etki yaratmasından dolayı, beyin göçünü artırıcı politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar.

- Yüksek nitelikli işgücünün artması ile Ar-Ge ve ekonomik faaliyetlerin artış göstermesi,
- Bilimsel alanlarda girişimciliğin artması,
- Göç alınan ülke ile iletişimin artması, bilgi akışı sağlanması ve iş birliği yapılması,
- Göçler sonucunda kültürel çeşitlilik oluşması ile yaratıcılık gelişir,
- Üniversitedeki öğretim üyelerinin ve araştırmacıların emekliliğinden doğabilecek kaybı dengeleyebilir, sorunlar çözülebilir.
- İşgücü eksikliği olan yüksek gelişme gösteren sektörlerde, uygun ücrete nitelikli işgücü sağlanabilir.

Beyin göçü olgusun olumsuz etkilerini ise yükseköğrenim sistemlerine olası olumsuz etkiler ve bilim, teknolojiye olası olumsuz etkiler olarak sınıflamak mümkündür (Sağırılı, 2006, s.127).

2.8. Türkiye’de Beyin Göçüne Yönelik Politikalar

Türkiye’nin beyin göçü kapsamında yurtdışına giden yurttaşlarının ülkenin genel değerlerinde büyük kayba yol açmaktadır. Üst düzeydeki niteliklerini değerlendiremeyen

ve kariyerini gerçekleştirecek ortamı bulamayan yetişmiş yetenekli bilim insanları yurt dışına yönelmektedir. Gelişmiş ülkeler daha az gelişmiş ülkelere gelen farklı düşünce ve gelişime açık insanlar tarafından daha fazla gelişme olanağına sahip olmakta ve ülke gelişimlerini arttırmaktadır.

Türkiye'nin yetişmiş elemanlarını beyin göçü nedeniyle kaybetmesi, diğer gelişmemiş ülkeler açısından da benzer özellikler taşımaktadır. Bunlar da gelişmiş ülkelerle mevcut olan ekonomik, teknolojik ve diğer farklılıkların getirisidir. Özellikle gelişmemiş ülkelere baskın yabancı dil eğitimi yani okullarda zorunlu eğitim verilmesi ülke değerlerinin yurtdışına gitme olasılığını arttırmaktadır (Kurtulmuş, 1992, s.205-215).

Yurtdışına giden eğitim ya da deneyim kazanmak amacıyla giden yetişmiş işgücünün ülkeye geri dönmesiyle beyin gücünün artması olasıdır. Türkiye'de eğitim kalitesinin mevcut durumu, bilim ve bilimsel araştırmalar için ayrılan kaynakların kısıtlılığı, yeni araştırmalara ve değerlere verilen önemin yetersizliği ve teknolojide dışa bağımlılık faktörlerinin birleşimi ile yurtdışına giden insanların geri dönüşlerini kısıtlamaktadır.

Eğitim sisteminin, bireylerin kişisel gelişmelerini gerçekleştiren ve teknolojik yenilikleri izleyen toplumsal değişimlere uyumlarını kolaylaştıran bir kurumlar bütünü olmaktan öte, çağımız koşullarının zorunlu kıldığı bu değişim ve yeniliklerin gerçekleştirilmesinde kişileri etkin bir öge olarak yetiştirmeyi amaçlayan bir içeriğe de sahip olması gerekir. Özellikle sanayileşmeye yönelik bir kalkınma politikası izleyen ülkelere, ekonominin gereksinme duyacağı nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi zorunluluğu, eğitim sistemi ile ekonomi arasında iki yönlü dinamik bir ilişki kurulmasını gerektirir. Diğer bir deyişle eğitim sistemi, ekonominin işgücü gereksinmelerini karşılamayı ve geleceğin insan gücü potansiyelini, seçilen kalkınma yöntemleriyle tutarlı bir biçimde hazırlamayı amaçlayan bir içeriğe sahip olmalıdır (Gülmez, 1974, s.62-69).

Ülkemiz insanların refah düzeyini arttırmak ve yaşam kalitesini yükseltmek bilim, teknoloji ve buluş yeteneğimizin yükselmesine bağlıdır. Bu da ancak yetişmiş beyinlerle

bilime, teknolojiye, ar-ge'ye ve yetişmiş beyin gücüne gereken önem verilerek sağlanabilir (Kaya, 2003, s.23). Öncelikle ekonomik olarak ülkenin belli bir düzeye gelmesi, iyi yetişmiş kişilerin potansiyellerini pratikte gösterebilecekleri ortamların oluşturulmuş olması ve elbette iyi yetişmiş işgücü çıktısını güçlü bir şekilde meydana getirebilen bir eğitim sisteminin varlığının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Devlet örgütü tarafında beyin göçünün önlenmesine yönelik politikalar öncesi yapılması ve gerçekleştirilmesi gereken konular olarak ortaya konulabilir. Bu koşulların iyileştirilmesi sonrası ar-ge konusunda parasal olanakların artırılması, beyin göçünün tersine çevrilmesi ya da en azından durdurulması konusunda olumlu adımlar olacaktır (Gökbayrak, 2006, s.32-33).

Gelişmiş ülkelerdeki iş ve fırsat olanakları daha yüksek olduğu ve daha iyi bir gelecek sunulduğu müddetçe beyin göçü kaçınılmaz olarak sürecektir. Bu bakımdan, ekonomik krizlerin sosyo-ekonomik sonuçları, bu krizleri yaşayan tüm ülkeler için olduğu gibi, Türkiye için de son derece ciddi ve acil çözüm bekleyen bir durum arz etmektedir. Bu olumsuz durumun ortadan kalkması için öncelikle ülkemizde ekonomik ve siyasal istikrarın sağlanması gerekmektedir. Toplumların kalkınması, bilim, teknoloji ve yetişmiş beyin gücüne gereken önem verilerek sağlanabilir. Türkiye'nin beyin göçünü tersine çevirecek etkin politikaların üretilmesine ve bunların yaşama geçirilmesine acil gereksinimi vardır (Gezgin, 1994, s.13).

2.9. Türkiye'deki Beyin Göçüne Yönelik Yapılmış Çalışmalar

Tuzcu tarafından 2014 yılında "Türkiye'den İspanya'ya Beyin Göçü" isimli bir araştırma yapılmıştır. İspanya'da yaşayan Türk üniversite mezunlarına internet üzerinden bir görüşme formu gönderilmiştir. Bu formlardan 180'ine yanıt verilmiştir. Yanıt verilen formlar, araştırmacı Tuzcu tarafından çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulardan birkaçı şöyledir: Üniversite mezunlarının Türkiye'den İspanya'ya gitmelerinin birinci nedeni, Türkiye'deki kurumsal olmayan sanayi yapısıdır. Sürekli açılıp-kapanan şirketler, üniversite mezunlarına güven vermemektedir. İspanya'daki Skoda (Wolksvagen) gibi kurumsal firmalar, Türk üniversite mezunları için çekici olmaktadır. İkinci neden ise

Türkiye’de sanayi sektöründe aile işletmelerinin egemen olması ve bu aile yapısının – kültürünün değişmesinin çok zor olmasıdır. Aile şirketlerinde zaman zaman bilgisiz ve yeteneksiz aile üyeleri yönetici olabilmektedir. Bu tür yöneticiler, çalışanlara vizyon katamamakta, çalışanların motivasyonunu azaltmakta ve kendilerini gerçekleştirmelerini engellemektedir.

Gökbayrak tarafından 2008 yılında “Uluslararası Göç Ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme” adlı bir araştırma yapılmıştır. Çalışma konu ile ilgili alan yazın taraması yapılarak oluşturulmuştur. Uluslararası göçte son yıllarda ön plana çıkan beyin göçü kapsamında, göç ve kalkınma etkilerini inceleyen bu çalışma, bu etkilerin genel geçer doğrular olarak kabul edilemeyeceğini ortaya koymuştur. Beyin göçü veren ülkenin, beyin göçünden olumlu bir dışsallık sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Bu etkilerin ancak, bilinçli kamu politikaları kapsamında, gerekli ortamın sağlanması durumunda ortaya çıktığını belirtmiştir. Beyin göçünden kalkınmada olumlu dışsallık sağlamak için kamusal politikalara ve bu konuda farkındalık yaratılmasına ihtiyaç olduğuna vurgu yapmıştır.

Bakırtaş ve Kandemir tarafından 2010 yılında “Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği” adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışma verilerine göre beyin göçünün nedenlerinin başında Türkiye’de yüksek öğrenim mezunları için önemli düzeyde işsizlik baskısı olmasına karşın gelişmiş ülkelerde eğitilmiş insanların kolaylıkla iş bulabilmeleri gelmektedir. Bunun yanı sıra AR-GE’ye yeterli kaynak ayrılmadığı için ülkede bilim adamları uygun çalışma şartlarından yoksun olmaları da beyin göçünü tetikleyen nedenlerden biridir. Eğitilmiş insanlar daha yüksek hayat standartlarına sahip olabilecekleri ülkeleri tercih edebildikleri belirtilmiştir.

Cansız tarafından 2009 “Son Yıllarda Beyin Göçünün Türk Yüksek Öğretimi Üzerindeki Etkileri” adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada Türkiye’nin verdiği beyin göçünün nedenleri ve yüksek öğretim üzerindeki etkileri incelenmiştir. Türkiye’de beyin göçüne yönelik güvenilir istatistiklerin bulunmadığı, mevcut bilgilerinde belirli kurumların

bilgisi ötesine geçmediği belirtilmiştir. Türkiye'nin beyin göçü verdiği ülkeler arasında Amerika, Kanada, Avustralya, İngiltere, Fransa, Almanya ilk sıraları aldığı ve gelişmiş ülkelere beyin göçü veren ülkeler arasında ön sırada bulunmaktadır. Ülkemizde nitelikli insan gücü açığının olduğu ve gelecekte de bu açığın artarak devam edeceğinin bilinmesine rağmen halen insanların başka ülkeleri tercih etmelerine neden olacak itici faktörlerin bulunduğu görülmektedir. Gönderilen bursiyerlerin iş kaygısı ya da düşük yaşam standartları nedeniyle geri gelmemesi nedeniyle, ülkemiz çağa yetişme fırsatını kaçırma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Kurtuluş'un (2011) yaptığı "Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde Ve Gelecekte" adlı çalışmayı yapmıştır. Ülkelerin kalkınma çabaları hız kazanmış, yayın ve iletişim imkanları artmış, teknoloji ve bilim oldukça hızlı bir ilerleme kaydetmeye başlamıştır. Kalkınma projelerinde eksikliği hissedilen yüksek vasıflı çalışanlara talep artarken, medya imkanlarının genişlemesi ve küreselleşmenin artması ile beyin göçü için uluslararası sınırların yıkıldığı müşterek bir ortam oluşmuştur. Beyin göçü hızla devam etmekte ve gelecekte de bu akım sürecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve veri toplama süreci yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada “alanyazın tarama” yöntemi kullanılmıştır. Beyin göçüne ilişkin Türkiye’de yapılan tez, makale ve internet siteleri taranmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evreni, Türkiye’deki lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip kişilerdir. Örnekleme ise 2007-2017 yılları arasında Türkiye’deki lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip kişilerden yurtdışına geri dönmek üzere yerleşen (çalışma ya da eğitim amaçlı) kişilerdir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Türkiye’den yurtdışına giden lisans ve üstü eğitim düzeyindeki kişilere ait sayısal veriler, OECD, TÜİK, YÖK Tez Merkezi yayınları taranarak elde edilmiştir. Ayrıca makaleler, internet siteleri, gazete arşivleri taranmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Derlenen veriler, yıllar ve konular esas alınarak tablolar haline getirilmiştir. Her tablo, boyu boyunca yorumlanmıştır. Bu araştırmadan önce yapılan araştırmaların verileri ya da bulguları, bu araştırmanın konusuna uygun biçimde tekrar yorumlanmıştır. Bu araştırma ile o araştırmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde belirlenmiş olan sorulara ilişkin elde edilen verilerin yorumlamasına yer verilmiştir. Beyin göçüne yönelik net verilere ulaşmada yaşanan zorluklar nedeniyle çalışma süreci uzamıştır.

4.1. Üniversite Mezunlarının Türkiye’den Diğer Ülkelere Göç Etmelerinin (Geri Dönmemek Üzere) Nedenleri

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, beyin göçü vermeleri üzerinde etkilidir. Daha iyi koşullarda yaşamını devam ettirmek isteyen kişi, ülkesinde bunu elde edemeyince yeni arayışlar içerisine girip, yaşam standartları daha yüksek ülkelere göç edebilmektedirler. Türkiye’nin de beyin göçü vermesinin nedenleri arasında yıllık gelişimi de gösterilebilir.

Tablo 4.1’de içinde Türkiye’nin de içinde bulunduğu G20 ülkelerinin 2008-2018 dönemindeki yıllık büyüme hızları görülmektedir.

Tablo 4. 1. G20 Ülkelerinin Ekonomik Büyümeleri (%)

Ülke	2008	2010	2012	2014	2016	2018
AB (17 ülke)	0.35	2.01	-0.79	1.42	1.87	1.91
OECD	0.29	2.98	1.37	2.17	1.84	2.37
Türkiye	0.93	8.88	4.74	4.97	3.22	3.28
ABD	-0.14	2.56	2.25	2.45	1.57	2.89
Dünya	3.00	5.36	3.27	3.46	3.10	3.66

Kaynak: OECD, Ülke Büyümesi, <https://data.oecd.org/chart/5qXc>, (25.12.2018)

Türkiye’nin yıllık gelişiminde yıllar arasındaki dalgalanmanın yüksek olduğu görülmüştür. Bu da gelişim düzeyinde yıllar arasında tam bir istikrar sağlanamadığını

göstermektedir. Bu iniş ve çıkışlar, nitelikli işgücünün ya da işgücü potansiyelinin daha istikrarlı gelişim gösteren başka bir ülkeye yönelmesine neden olduğu söylenebilir.

Türkiye’de yıllara göre işsizlik oranları Tablo 4.2’de görülmektedir.

Tablo 4.2. Türkiye’de Genel İşsizlik Oranı (%)

Yıl	İşsizlik (%)
2000	5,6
2002	9,0
2004	8,9
2006	9,0
2008	10,0
2010	11,1
2012	8,4
2014	9,9
2016	10,9

Kaynak: Eğilmez, 2017.

Türkiye’de 2000 yılında % 5,6 olan işsizlik oranı 2016 yılında % 10,9’a yükselmiştir. Diğer bir deyişle % 100 artmıştır.

İşsizlik, nitelikli ya da niteliksiz işgücünün başka bir ülkeyi tercih etmesinde başlıca etmenlerden biridir. Özellikle nitelikli işgücünün, sahip olduğu özelliklerini kullanabileceği, kendini geliştirebileceği ve beklentilerinin karşılığını alabileceği bir çalışma ortamı bulamaması nedeniyle yeni arayışlar içine girmesi olasıdır.

2002 ve sonraki yıllarda işsizlik oranında ciddi bir artış ya da azalış olmamış, % 10 - % 11 dolayında seyretmiştir. Diğer bir deyişle Türkiye ekonomisinde genel ve sürekli bir işsizlik yaşanmaktadır.

Kaçar’ın (2016) çalışmasında, Türkiye’de beyin göçü ve tersine beyin göçü olgularının değerlendirilmesi yapılmıştır. Genel olarak göç kararına etkili olan itici

faktörler ekonomik, mesleki, sosyo-kültürel, siyasi, ailevi şeklinde sıralanabilmektedir. Aynı faktörler göç alan ülkelerin çekici faktörleri olarak da gösterilmektedir.

Türkiye'den kendilerini iten faktörleri; ekonomik istikrarsızlık ve belirsizlik, bürokratik engeller ve kurumların iyi işlemeyişi, düşük meslekî gelir, siyasi baskı ve huzursuzluklar, mesleğimde gelişme ve yükselme olanaklarının azlığı, sosyal güvenliğin yetersizliği uzmanlık alanımda iş olmaması ya da azlığı, alanımda kendimi daha ileri düzeyde geliştirme olanaklarının azlığı, alanımda büyük araştırma, bilim merkezlerinden uzak bulunmak, iş kurmak için gerekli parasal destek ve finansmanın bulunmaması, toplumsal ve kültürel yaşamın doyurucu olmayışı şeklinde belirtmişlerdir. Yurt dışına çeken faktörler ise; yüksek mesleki gelir, her şeyin sistemli ve düzenli olması, mesleğimde yükselme olanağının daha fazla olması, daha iyi iş ortamı, alanımda kendimi geliştirme ve daha ileri seviyede yetişme olanağı uzmanlık alanımda iş bulma olanağı, büyük bilim ve yenilik merkezlerine yakınlık, çocuklarım için daha iyi eğitim fırsatları, eşimin işinin orada olması ve orada kalmayı tercih etmesi, daha doyurucu toplumsal ve kültürel yaşam, başladığım bir projenin devam etmesi şeklinde sıralamışlardır. Ayrıca yurt dışında kalış süreleri ile dönme eğilimleri arasında da bir ilişki olduğu tespit edilmiş, kalış süreleri arttıkça dönme eğilimlerinin azaldığı görülmüştür.

4.2. Türkiye'den Göç Eden Meslek Grupları

Türkiye'den yurt dışına göç edenlerin, meslek dallarına göre dağılımı Tablo 4.3'de görülmektedir. Buna göre ülke dışına göç eden meslek gruplarının yıllara göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.3. Türkiye'nin Göç Verdiği Meslek Dalları (%)

Meslek	2008	2010	2012	2014	2016	Ortalama
Mimar	17	23	17	21	17	19
Mühendis	19	21	18	18	19	19
Akademisyen	13	11	15	21	23	17
Sanatçı	4	4	3	3	4	4
Bilişim	9	11	12	8	9	10
Sağlık	14	14	11	12	12	13
Finans	11	9	7	8	6	8
Diğer	13	7	17	9	10	11
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2018), Uluslararası Göç Görünümü 2018 , OECD Yayınları, Paris, https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en .

2007 ile 2017 yılları arasında genel olarak en fazla mühendislik mesleğinden göç verildiği görülmüştür. Bunun sebebi olarak ülkede belirtilen yıllar içerisinde bu mesleğe yönelik çalışma alanlarının mühendisleri tatmin edebilecek ölçüde olmaması gösterilebilir. Ya da hedef ülkedeki çalışma koşullarının ve kazanımların Türkiye'ye göre daha iyi olması durumunun da etkili olabileceği söylenebilir.

Ayrıca 2013 yılında en fazla mimarların ülkeden göç ettiği, 2014'de mimar ve akademisyenlerin ve 2015-2016 yıllarında da akademisyenlerin birinci sırada geldiği görülmektedir. Mühendislik mesleğine yönelik belirtilen ifadeler, mimarlık mesleği açısından da kabul edilebilir. Mimarların yaratıcı düşüncelerinin uygulamaya koyulabilmesi açısından desteklenmesi gerekir. Bu desteklenmediğinde fikirlerinin değer ifade edebileceğini düşündüğü başka bir ülkeye göç etmesi olasıdır.

Akademisyenler açısından da başka bir ülkeye göç etmelerinin sebepleri arasında maddi ve manevi kazanımlarının daha fazla olması düşüncesinin etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Türkiye'de akademik çalışmalara, akademisyenlere verilen önemin ve desteğin yeterli görülmemesi de bu nedenlere eklenebilir. Özellikle belirtilen 2015-2016 yılları arasında ülkenin içinde bulunduğu bazı olumsuz koşullar akademisyenleri bu kaus

ortamından uzaklaşmaya zorlamıştır. Bu durum akademisyenler gibi diğer meslek grupları üzerinde de aynı etkiye oluşturduğu söylenebilir.

Tüm bu yıllar arasında genel olarak en az sanatçıların göç etmesinin sebebi olarak; diğer meslek gruplarına oranla sanatçıların daha az sayıda olması gösterilebilir. Bunun yanı sıra sanatçılar, içinde buldukları toplum yapısından ve kültüründen etkilendikleri ve etkiledikleri için başka bir topluluğa hitap edebilmekte zorlanabilecekleri için bu meslek dalından daha az göç verildiği söylenebilir.

Öğretmenler buldukları toplumda benimsenen eğitim modeli üzerine eğitim almaktadırlar. Kazanımlarını sadece bu toplumdaki kişilere aktarabilir. Bazı evrensel olarak nitelendirilebilecek konularda (matematik, fen veya alan dersleri gibi...) başka ülkedeki öğretmenlerle aynı bilgilere sahip olabilirler. Ancak her ülkenin kendine özgü eğitim modeli, konuları aktarış şekli vardır. Bunun için ülke dışına çıkan bir öğretmenin doğrudan iş bulabilmesi mümkün olmayabileceğinden öğretmenlerin ülke dışına göç etmesi diğer meslek gruplarına oranla daha düşüktür.

4.3. Türkiye'den En Çok Göç Verilen Ülkeler

Türkiye'nin en çok göç verdiği ülkeler Tablo 4.4'te görülmektedir. Buna göre 2007-2014 yılları arasında en fazla AB (26 ülke) ülkelere göç verildiği ve 2015'den sonra da en fazla ABD'ye göç verildiği görülmüştür.

Tablo 4.4. Türkiye'nin Göç Verdiği Ülkeler (%)

Yıl	AB (26 ülke)	ABD	Dünya	Toplam
2007	56	35	9	100
2008	45	38	17	100
2009	52	36	12	100
2010	57	31	12	100
2011	54	33	13	100
2012	52	32	16	100
2013	50	30	20	100
2014	47	35	18	100
2015	30	42	28	100
2016	27	56	17	100
2017	30	57	13	100

Kaynak: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2018), Uluslararası Göç Görünümü 2018 , OECD Yayınları, Paris, https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en .

Bazı ülkelerin sahip oldukları özellikler, uyguladıkları yönetim modelleri ve önem verip destekledikleri alanlar yönünden tercih edilir oldukları görülmüştür. AB ülkelerinden İsveç, dünyanın eğitim ve refah seviyesi en yüksek ülkelerinden birisidir. İsveç'te ulusal bütçenin büyük bir kısmı bilime, eğitime, endüstriye ve araştırma projelerine ayrılmaktadır. Ülkede oluşturulan istihdam alanlarıyla üst düzey eğitilmiş insanların en çok tercih ettiği ülkelerden biri haline gelmiştir. Türkiye'den de birçok öğrenci ve bilim insanı İsveç'i tercih etmektedir. Alman' ya özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaptığı endüstri gelişimi ile dünyanın ekonomik açıdan en güçlü ülkelerinden biri haline gelmiştir. Kendi vatandaşlarına sunduğu eğitim ve istihdamı tüm ülke vatandaşlarına da sunduğu için dünyanın birçok yerinden göç almaktadır.

ABD, uzay, tıp ve eğitim alanında oldukça gelişmiş bir ülkedir. Üretken ve çalışkan insanlara sunduğu burs ve çalışma imkanları ile birlikte dünyanın en önemli şirketlerinin oluşmasını sağladığı için eğitilmiş ve nitelikli işgücünü çekmektedir. Ayrıca sunduğu yüksek lisans ve doktora eğitimine yönelik imkanlar ile son yıllarda Türkiye'deki eğitim

insanların sıklıkla tercih ettiği bir ülke haline gelmiştir. Ülkede yüksek lisans veya doktora eğitimini tamamlayanlara hemen iş olanağı sunulması da başka bir etken olarak görülmektedir.

4.4. Dış Ülkelerin Üniversite Mezunlarını Çeken Yönleri

Tablo 4.5'te ülkelere göre yaşadıkları çevreden beklentilerini karşılama durumlarına göre sıralamaları verilmiştir.

Tablo 4.5. Ülkelere Göre Yaşadıkları Çevreden Beklentilerini Karşılama Durumlarına Göre Sıralamaları

Ülke	Yaşam Puanı	Ülke	Yaşam Puanı
Danimarka	8,21	Çek Cumhuriyeti	6,31
Norveç	8,10	Slovenya	6,22
Hollanda	7,94	Estonya	5,84
İsveç	7,89	İsrail	5,76
İsviçre	7,85	Japonya	5,70
Finlandiya	7,80	Slovakya	5,64
Kanada	7,75	Polonya	5,58
Avusturalya	7,64	İtalya	5,52
İzlanda	7,59	Rusya	5,25
Almanya	7,51	Şili	5,18
Amerika	7,45	Letonya	5,12
Belçika	7,41	Güney Kore	5,10
İrlanda	7,30	Macaristan	5,08
Yeni Zelanda	7,22	Portekiz	5,0
Lüksemburg	7,18	Brezilya	4,7
Avusturya	7,04	Yunanistan	4,1
İngiltere	6,92	Meksika	3,4
Fransa	6,85	Türkiye	3,2
İspanya	6,52	Güney Afrika	2,4

Kaynak: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11212111213>, (26.12.2018)

10 puan üzerinden yapılan yaşam memnuniyeti skalasında konut, kira, maaş oranı, gelir, iş ve çalışma memnuniyeti, topluluk, eğitim olanağı, çevre ve doğa, sosyal hayat, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik, iş yaşam dengesi puanları ayrı ayrı

kaydedilmiştir. İlk üç sırada Danimarka, Norveç, Hollanda ve son üç sırada ise Güney Afrika, Türkiye ve Meksika yer almıştır. Bu tabloya göre yaşam memnuniyeti yönünde daha az uygulaması bulunan ülkelerin dışarıdan nitelikli işgücü transfer edemediği gibi dışarıya nitelikli eleman vermektedir (<http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11212111213>, (26.12.2018)). Avrupa Birliği Ülkelerinin ilk sırada yer almalarının en önemli sebeplerinden bazıları; ekonomik, uzay, bilim, sağlık, istihdam, sosyal, iş ve çalışma memnuniyeti gibi alanlarda gelişmiş olmaları olarak ifade edilebilmektedir.

Dünya geneline bakıldığında Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve bilimsel gelişmeler konusunda yeterli gelişme göstermediği söylenebilir. İşsizlik oranının yüksek olması, ülkede üreticinin yeterince desteklenmemesi sonucunda tarım yönünden en verimli topraklara sahip olunmasına rağmen dışarıdan tarım ürünlerinin ithal edilmesi ülke ekonomisinin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir.

AB Ülkeleri, OECD Ülkeleri, ABD ve Türkiye'de kişi başına GSYH Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), Toplam, ABD doları / Kişi

Yıl	Avrupa Birliği (28 Ülkeler Ortalaması)	OECD Ülkeleri	Türkiye	Amerika Birleşik Devletleri
2007	31 640	34 060	14 715	47 902
2008	33 072	34 925	15 901	48 311
2009	32 260	33 980	15 333	47 028
2010	33 312	35 279	17 264	48 394
2011	34 703	36 670	19 517	49 800
2012	35 258	37 650	20 549	51 521
2013	36 499	39 009	22 314	53 016
2014	37 558	40 171	24 159	54 935
2015	38 715	41 353	25 986	56 701
2016	40 209	42 474	26 677	57 797
2017	42 494	44 282	28 607	59 774

Kaynak: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm?context=OECD>

Bu ülkeler arasında tüm yıllarda en düşük GSYH Türkiye'ye aittir. Yıllara göre Türkiye'nin GSYH'sinin sistematik olarak artış gösterdiği görülmüştür. Türkiye'deki bu artış aynı şekilde diğer ülke gruplarında da görülmüştür.

AB ülkelerinin büyük bir çoğunluğu ekonomik açıdan oldukça gelişmiş durumdadır. Türkiye AB ülkelerine oranla düşük düzeyde istihdam sağlayabilmektedir. Türkiye'nin GSYH'si AB ülkelerine oranla oldukça düşüktür. Buna rağmen 2009'daki düşüş genel olarak devamlılık gösteren bir artış içindedir.

AB ülkelerinin GSYH'nin ABD'ne oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Her iki grupta da yıllara göre düzenli bir artış sağlandığı gözlemlenmiştir. Ancak özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin endüstri alanında gerçekleştirdiği gelişimlerle birlikte ekonomik alanda oldukça gelişmiştir. Üretken ve çalışkan insanlara sunduğu burs ve çalışma imkanları ile birlikte dünyanın en önemli şirketlerinin oluşmasını sağlamaktadır. Bu tür gelişimi destekleyici faaliyetler ülke GSYH'nin artmasına destek sağlamaktadır. Bazı AB ülkelerinin ekonomik dalgalanmalardan olumsuz etkilenmeleri gelişimlerinin durmasına veya yavaşlamasına neden olmuştur. AB ülkeleri arasında gelişim ve ekonomi alanlarında iyi durumda olanlar olsa da tüm üye ülkeler bir arada değerlendirildiği için GSYH da düşük düzeyde bulunmuştur.

OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) Ülkeleri, Türkiye'ye oranla daha yüksek GSYH'ya sahiptir. Türkiye'de olduğu gibi OECD Ülkelerinde de yıllara göre düzenli bir artış sağlanmıştır. OECD Ülkelerinin ekonomik büyüklükleri ve gelişme düzeyleri farklıdır. Üye ülkelerde kendi kendine yeterli en yüksek ekonomik gelişme ve istihdamı sağlama, bu esnada mali istikrarı da koruma, üye ya da üye olmayan ülkelerde ekonomik kalkınmaya destek olma, Dünya ticaretinin uluslararası taahhütler çerçevesinde ve ayrımcılık yapılmadan gelişmesine yardımcı olmak amaçlanmıştır (Şahin, Hamarat, 2002, s.3-4).

ABD çalışmanın önceki kısımlarında da değinildiği gibi özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra endüstri alanında gerçekleştirdiği gelişimlerle iyi bir büyüme kat etmiştir. Tabloya bakıldığında sadece Türkiye'yi değil diğer ülke gruplarını da geride bıraktığı görülmektedir. Örnek gruplar içinde açık ara farkla en yüksek GSYH 'ya sahip olduğu görülmüştür.

4.5. Dış Ükelere Gidenlerin Türkiye'deki Geliri ve Gittikleri Ülkedeki Gelirleri

Akademisyenlerin Türkiye'deki ve ABD'deki yıllık kazançları Tablo 4.7'de görülmektedir.

Tablo 4.7. Dış Ükelere Gidenlerin Türkiye'deki Geliri ve Gittikleri Ülkedeki Gelirleri

Ülke	Öğr. Üyesi Dr.	Doç. Dr	Prof. Dr	Öğretim Görevlisi	Eğitmen
ABD	68.754	71.350	73.291	90.527	60.645
Türkiye	10.965	11.417	15.755	10.071	9.682

*Yıllık kazanç ve dolar üzerinden hesaplama yapılmıştır. Kaynak:<https://data.chronicle.com/449339/American-Public-University-system/faculty-salaries> ve <http://www.kamudanhaber.net/guncel/akademik-personelin-ocak-2018-net-maaslari-h364310.html>

Tablo 4.7'de akademisyenlerin Türkiye'deki ve Amerika'daki yıllık kazançları karşılaştırıldığında arada çok fazla fark olduğu görülmüştür. Ekonomik etkenlerin Türkiye'nin beyin göçü vermesinde oldukça etkili olabileceği görüşü desteklenmektedir.

Pazarcık'ın (2010) "Beyin Göçü Olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversitelerinde Çalışan Türk Sosyal Bilimciler Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında özellikle Öğretim Görevlisi ve Yardımcı Doçent unvanlarında, diğer unvanlara göre sağlanan maddi olanaklardan tatmin olma oranlarında azalma görüldüğü belirtilmiştir. Akademik dünyanın alt unvanları olan bu kariyer kademelerinde, maddi tatmin olanakları ülkemizde de olduğu gibi daha az tatmin edici durumdadır. Ancak yine de "Türkiye'de aldıkları ücretle karşılaştırıldığında bu soruya verilecek yanıtlar arasında ciddi farklar olacağını tahmin etmek çok yanlış olmayacaktır" ifadesi kullanılmıştır.

4.6. Tersine Beyin Göçünün Gerçekleşebilmesi Oranı

Kaçar'ın (2016) Türkiye'de beyin göçü ve tersine beyin göçü olgularını değerlendirdiği çalışmasında; tersine beyin göçü gerçekleştirmiş 8 kişinin sorulara verdikleri yanıtlarla konu ile ilgili görüşleri 7 başlık altında belirlenmiştir.

a. İş ve Eğitim Deneyimi: Katılımcılar, yurtdışında iş olanaklarının daha profesyonel olduğunu ve Türkiye'de mevcut iş deneyimine uygun çalışma kolunun bulunmasının güçlüğüne değinmişlerdir.

b. Medeni Durum: Katılımcılar, yurtdışına ailesi ile gitmesi durumunda tersine beyin göçü gerçekleşmenin zorluğundan bahsetmiştir. Evli ve çocuğuna yurtdışında eğitim olanağı sunmak isteyenlerin geri dönüşü bu yüzden düşünmedikleri belirtmişlerdir.

c. Yurtdışında Yaşama Süresi: Yurtdışında yaşayan katılımcıların, kalış süresi arttıkça buldukları yere daha fazla uyumlandığına ve geri dönme olasılığının kısaldığı belirtilmiştir.

d. Türkiye Hakkında Görüşler: Türkiye'deki siyasi politikaların yurtdışına yönelimde etkili olduğunu katılımcılar belirtse de tersine beyin göçü yapmış kişilerin bu duruma aldırış etmediklerini ifade etmişlerdir.

e. Çocuk Yetiştirme: Katılımcılar tersine beyin göçü yapmış kişilerin bir kısmında Türklere karşı önyargı olduğunu düşündükleri için çocuklarını böyle bir ortamda eğitim vermek istemediklerini belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu eğitim olanakları ve eğitim kalitesini düşünerek çocuklarını yurtdışında okutmanın daha iyi olduğunu düşünmektedir.

f. Yemek: Tersine beyin göçü yapan kişilerin büyük çoğunluğu damak tadından ya da dini nedenlerden dolayı yeme alışkanlığını değiştiremeyip gittikleri ülkede sorun yaşadıklarını bildirmişlerdir.

g. İtici ve Çekici Faktörler: Katılımcıların Türkiye'den gidiş amaçlarının genel bir ifade ile mevcut eğitim, deneyim, iş olanağı, parasal getiri, araştırma ödenekleri, sosyo-ekonomik yaşam koşulları ve ılımlı İslam politikası olarak özetlenmiştir. Geri dönüş

gerekçeleri ise, yabancı dil ve iletişim kısıtlılığı, kültürel farklılıklar, Türkiye’de yurtdışı deneyim sahibi bir kişinin sahip olduğu saygınlık ve ailevi nedenler olarak gösterilmiştir.

2003 yılında doktora tezi olarak yapılan Nil Demet Güngör araştırması “Türkiye’den Yurt Dışına Beyin Göçü: Yurt Dışında Okuyan Öğrencilerin ve Yüksek Öğrenimli İş Gücünün Dönme Niyetleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma” örneklem sayısı ve kapsamı en yüksek çalışmadır. Bu çalışma da iki ana grup katılımcı değerlendirmeye alınmıştır; ilk grubu 1.103 adet yurtdışında öğrenimlerini sürdüren lisans, yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası öğrencileri, ikinci grubu ise 1.224 en az lisans derecesine sahip üniversite eğitilmiş çalışan oluşturmaktadır. Çalışmaya göre katılımcıların yurtdışından geri dönüş fikri kalınan süre ve edinilen deneyim arttıkça azaldığı görülmektedir.

Yapılan bu nitel çalışmada ise yurt dışına çıkma nedeni olarak ön sırada sosyal ve politik nedenler yer almaktadır. Katılımcılar, kimi zaman yurt dışında iş bulamamış ya da Türkiye’de kazandıkları ücretlerden daha düşük ücretlere çalışmışlardır. Onları yurt dışına çeken faktörlerin başında da iş hayatında manevi tatmin, sosyal ve kültürel yaşam ve eğitim sistemi gelmektedir.

Ayrıca yurt dışında kalış süreleri ile dönme eğilimleri arasında da bir ilişki olduğu tespit edilmiş, kalış süreleri arttıkça dönme eğilimlerinin azaldığı görülmüştür. Çalışmaya katılanların yurtdışını tercih etmelerine dair sorulan sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 4.8’de verilmiştir (Sağbaş, 2009, s.42).

Tablo 4.8. Yurt Dışına Beyin Göçünün Nedenleri

Türkiye'nin İtici Faktörleri		Yurtdışının Çekici Faktörleri	
Nedenler	%	Nedenler	%
Ekonomik istikrarsızlık ve belirsizlik	83,7	Yüksek mesleki gelir	79,1
Bürokratik engeller ve kurumların iyi işlemeyişi	79,4	Her şeyin sistemli ve düzenli olması	76,4
Düşük meslekî gelir	68,4	Mesleki yükselme olanağı	76,1
Siyasi baskı ve huzursuzluklar	64,7	Daha iyi iş ortamı	71,3
Mesleğimde gelişme ve yükselme olanaklarının azlığı	61,7	İleri seviyede yetişme olanağı	69,9
Sosyal güvenliğin yetersizliği	59	Uzmanlık alanımda iş bulma olanağı	65,9
Uzmanlık alanımda iş olmaması	53	Büyük bilim ve yenilik merkezlerine yakınlık	42
Gelişim olanaklarının azlığı	36,1	Çocuklarım için daha iyi eğitim fırsatları	37,4

Kaynak: Sağbaş, 2009, s.42

Cumhurbaşkanlığı davetiyle Kasım 2018'de başlatılan 2232- Uluslararası Lider Araştırmacılar Programını takip eden TÜBİTAK yıl sonuna kadar ayda 24.000 TL maaşın yanında destek vereceğini, ayrıca kuracakları geliştirme platformundaki 5 çalışana burs vereceğini vaat etmesine rağmen başvuru için toplanması amaçlanan kişi sayısının çok altında kalmıştır. Tersine beyin göçü varolan koşullarda Türkiye'ye geri dönüşün düşünülmediğini göstermiştir (TÜBİTAK, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/burslar/doktora-sonrasi/arastirma-burs-programlari/icerik-2232-uluslararasi-lider-arastirmacilar-programi>).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Son yıllarda uluslararası göç ve göç veren ülkelerdeki oluşturduğu sonuçlar üzerine araştırmalar yapılmaktadır. 2000’li yıllarda uluslararası kuruluşların katıldığı büyük toplantılarda beyin göçü olgusunun olası yarar ve zararları üzerinde artan bir uzlaşma olduğu görülmektedir. Dünya Bankası (DB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), beyin göçü kavramını ekonomik düzlemde araştırmaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü ve ülkelerin kendi içindeki raporlarında, ekonomik etkinin yanında sosyal, politik ve eğitim alanlarında da etkileri araştırılmaktadır. Bu etkiler, teorik düzlemde kabul edilmekle birlikte; söz konusu etkilerin, uygulamada genel geçer bir nitelik sergilediğini öne sürme olanağı bulunmamaktadır. Bu etkiler, hem göç biçimlerine hem de ülkelerin ekonomik, siyasal ve sosyal ortamlarındaki farklılıklara bağlı olarak değişmektedir.

Uluslararası göç düzleminde bu çalışma, beyin göçünün etkilerinin genel geçer doğrular olarak kabul edilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Üniversite mezunlarını Türkiye’den iten faktörler; ekonomik istikrarsızlık ve belirsizlik, bürokratik engeller ve kurumların iyi işlemeyişi, düşük meslekî gelir, siyasi baskı ve huzursuzluklar, meslekte gelişme ve yükselme olanaklarının azlığı, sosyal güvenliğin yetersizliği, uzmanlık alanlarında iş olmaması ya da azlığı, mesleki gelişimin desteklenmemesi ya da bu alandaki olanakların sınırlılığı, bilim merkezlerinden uzak bulunmak, iş kurmak için gerekli maddi destek ve finansmanın bulunmaması, toplumsal ve kültürel yaşamın doyurucu olmayışı şeklinde sıralanabilmektedir.

Yurt dışına çeken faktörler ise şunlardır: Yüksek mesleki gelir, her şeyin sistemli ve düzenli olması, mesleğinde yükselme olanağının daha çok olması, daha iyi iş ortamı, alanında kendini geliştirme olanağının olması, uzmanlık alanında iş bulma olanağının olması, büyük bilim ve yenilik merkezlerine yakınlık, çocuklar için daha iyi eğitim fırsatları, eşin işinin orada olması ve orada kalmayı tercih etmesi, daha doyurucu toplumsal ve kültürel yaşam, başladığı projenin devam etmesi.

Türkiye'nin yıllara göre göç verdiği meslek dallarını incelendiğinde; 2007-2012 yılları arasında ve 2015-2017 yıllarında en fazla mühendis, en az ise sanatçı meslek gruplarının başka bir ülkeye göç ettiği görülmüştür. 2013'de en fazla mimarların dış ülkelere göç ettiği, 2014'de mimar ve akademisyenlerin ve 2015-2016 yıllarında da akademisyenlerin birinci sırada geldiği görülmektedir. 2007-2017 yıllarında genel olarak en fazla mühendis, mimar ve akademisyenlerden dışarıya göç verilmiştir.

Türkiye'nin en çok göç verdiği ülkeler şunlardır: 2007-2014 yılları arasında en çok AB (26 ülke) ülkeleri ve 2015'den sonra da en çok ABD.

Ülkeler eğitilmiş ve nitelikli kişileri kendilerine çekerek gelişimlerine katkı sağlama adına kişilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye, kaliteli yaşam vadi sunma yönünde çalışmalar yapabildikleri görülmektedir. Yapılan bir araştırmada kişilerin yaşadıkları çevreden beklentilerini karşılama durumlarına göre sıralamaları verilmiştir. 10 puan üzerinden yapılan yaşam memnuniyeti skalasında konut, kira, maaş oranı, gelir, iş ve çalışma memnuniyeti, topluluk, eğitim olanağı, çevre ve doğa, sosyal yaşam, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik, iş yaşam dengesi puanları ayrı ayrı kaydedilmiştir. Değerlendirmeye alınana 38 ülkeden, genel ortalamaya göre sıralamada, ilk üç sırada Danimarka, Norveç, Hollanda yer almıştır. Son üç sırada ise Güney Afrika, Türkiye ve Meksika yer almıştır. Bu tabloya göre yaşam memnuniyeti yönünde daha az uygulaması bulunan ülkelerin dışarıdan nitelikli işgücü transfer edemediği gibi dışarıya nitelikli eleman vermektedir.

Akademisyenlerin Türkiye'deki ve Amerika'daki yıllık kazançları karşılaştırıldığında, arada çok fazla fark olduğu görülmüştür. Ekonomik etkenlerin Türkiye'nin beyin göçü vermesinde oldukça etkili olabileceği görüşü desteklenmektedir.

Pazarcık'ın çalışmasında; beyin göçü olgusu incelenmiş ve ABD üniversitelerinde çalışan Türk sosyal bilimciler araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre Öğretim Görevlisi ve Yardımcı Doçent unvanlarını taşıyan kişilerin diğer unvanlardaki çalışanlara oranla parasal olanaklardan daha az tatmin oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Akademik dünyanın alt unvan kariyer kademelerinde, parasal olanaklar, Türkiye'de de olduğu gibi daha az tatmin edici durumdadır. Çalışmada; Türk sosyal bilimcilerin ülke dışında aldıkları ücretle ülkemizde aldıkları ücret arasındaki farka verecekleri yanıtlar arasında oldukça fazla fark olacağı belirtilmiştir.

Kaçar'ın (2016) çalışmasında; Türkiye'de beyin göçü ve tersine beyin göçü olgularını değerlendirilmiştir. Tersine beyin göçü gerçekleştirmiş 8 kişiye sorulan sorulara göre araştırma verileri elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Yurtdışında profesyonel işlerin sayısı daha çoktur ve Türkiye'de mevcut iş deneyimine uygun çalışma kolunun bulunması zordur.

- Yurtdışına aile ile birlikte gidilmesi durumunda tersine beyin göçünün gerçekleşmesi zorlaşmaktadır.

- Evli ve çocuğuna yurtdışında eğitim olanağı sunmak isteyenler, geri dönmeyi düşünmemektedir.

- Yurtdışında yaşayanların kalış süresi arttıkça, buldukları ülkeye daha çok uyum sağlamakta ve geri dönme olasılıkları azalmaktadır.

Türkiye'deki siyasi politikaların yurtdışına yönelimde etkili olduğunu katılımcılar belirtse de tersine beyin göçü yapmış kişilerin bu duruma aldırış etmedikleri görülmüştür. Yaşadıkları ülkede Türklere karşı önyargı olduğunu düşüncesiyle, çocuklarının böyle bir ortamda eğitim almasını istemeyenlerin geri dönüş yaptığı görülmüştür. Tersine beyin

göçünün nedenleri arasında kişilerin damak tatları ve dini nedenlerde yer aldığı görülmüştür. Türkiye'den gidiş amaçlarını şu şekilde özetlemişlerdir: Varolan eğitim, deneyim, iş olanağı, parasal getiri, araştırma ödenekleri, sosyo-ekonomik yaşam koşulları ve ılımlı islam politikasıdır. Geri dönmelerine etki eden en önemli etmenler şunlardır: Yabancı dil, iletişim kısıtlılığı, kültürel farklılıklar ve ailevi nedenlerdir.

5.2. Öneriler

- Türkiye'de beyin göçüne ilişkin kapsamlı bir veri havuzu oluşturulmalıdır.
- Türkiye'de ekonomik istikrarın sağlanması durumunda, yurtdışına giden nitelikli insanların geri dönme isteğine dair çalışma yapılmalıdır.
- Bölgelere göre yurtiçi beyin göçü haritası çıkarılmalı, en çok göç veren illerin gereksinimleri araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Z. (2012), “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20.
- Aslanoğlu, H. (1987), “Beyin Gücü Kaybı”, *İnsan ve Kainat Dergisi*, C.2, S.18.
- Aydın, A.A. (2018), *Göç Hareketlerinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Analizi: Erzincan İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Aydınlı, D. (2017), *Kitlesel Göç Hareketlerinin Uluslararası Koruma Rejimine Etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler ve Geçici Koruma*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bakırtaş, T. ve Kandemir, O. (2010), “Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Eylül 2010, C: 18, Sayı: 3, ss. 961-974.
- Baklacioğlu, N.Ö. (2015), Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar, M.M. Erdoğan, A. Kaya (ed.). *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göç*. (s.191-220), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cansız A. (2009), “Son Yıllarda Beyin Göçünün Türk Yükseköğretimi Üzerindeki Etkileri” Atatürk Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü, Erzurum.
- http://www.emo.org.tr/ekler/0353558f3ae8b91_ek.pdf, (06.01.2018)
- Castles, S. ve Miller, M.J., (2008), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, (Çeviren: Bal, B.U. ve Akbulut, İ.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Demirel, B. A (2004). *Doğuda Göçün Temelleri*, Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Eleştirel-Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı, Pivolka, Sayı: 14.
- Dengiz S. (2018), *Göç Hareketlerinin Girişimcilik Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi: Hatay İli Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2018), *Uluslararası Göç Görünümü 2018*, OECD Yayınları, Paris, https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en .

- Gençler, A. (2004), Avrupa Birliğinin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49).
- Gençler, Ayhan ve A. Çolak, “Türkiye’den Yurtdışına Beyin Göçü: Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, http://www.bilgiyönetimi.org/cm/yon/mkl_list.php?yid=8, (12.11.2018)
- Gezgin, M. F. (1994), *İşgücü Göçü ve Avusturya’daki Türk İşçileri*, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, No: 546, İstanbul.
- Giddens, A. (2010), *Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi*, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Ed. Anthony Giddens, Say Yayınları, Ankara.
- Gökbayrak, Ş. (2006), *Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü ve Politikalar - Türk Mühendislerinin Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökbayrak, Ş. “Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/35986>, 03,01,2019
- Gönüllü, M. (1996), “Dış Göç”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1. Denizli.
- Gülmez, M. (1974), “Beyin İhracına Dönüşen Beyin Göçü”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.7, S.1.
- Gürak, H. (2006), *Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi*, Ekin Yayınevi.
- IOM (International Organization for Migration), (2009), *Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimleri Sözlüğü*, (Çev. Bülent Çiçekli). IOM Yayınları, Cenevre.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1997), *Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri*, *Türkiye’de İçgöç Konferansı*, İstanbul Tarih Vakfı Yayını, Bolu-Gerede, 6-8 Haziran 1997, s. 39.
- Karabulut, K. ve Dilek P. (2007), “Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusu Üzerine Bir Alt Bölge Uygulaması”, 8. Türkiye Ekonomi ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kaya, M. (2003), “Beyin Göçü/Erozyonu”, *İşgüç Dergisi*, C. 5, S. 2.
- Kaya, M. (2005), “Beyin Bollluğu / Saçılması / Taşması”, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Cilt:6, Sayı.2.

- Kızılkaya, Y.M. (2014), *Türkiye’de İç Göçün Sosyal Ekonomik Nedenleri: Ardahan İl Örneği*, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012), Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. KAÜ-IIBF Dergisi C: 3, S: 3
- Kurtulmuş, N. (1992), “Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Göçü”, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, S.3662.
- Kurtuluş, B. (1988), “Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 46.
- Kurtuluş, B. (1996), “Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, C.46, S.38, İstanbul.
- Kurtuluş, B. (1999), Amerika Birleşik Devletleri’ne Türk Beyin Göçü, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Kurtuluş, B. (2011). *Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 46.
- Lewis, Bernard (1979), *Tarihte Araplar*, (Çeviren: Hakkı Dursun Yıldız), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Mutluer, M. (2003), *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması – Denizli / Tavas*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Oğuzkan, T. (1971), *Yurtdışında Çalışan Doktorali Türkler: Türkiye’den Başka Ülkelere Yüksek Seviyede Eleman Göçü Üzerine Bir Araştırma*, ODTÜ Fen ve Edebiyat Fakültesi Yayını No:23, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2006), “Genel Göç Olgusu”, 8-11 Aralık 2005, Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, Yayın No: 6, İstanbul.
- Özdemir, S. (2004), *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, M. ve Altintepe, N. (2008), “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*.
- Pazarcık, S. F. (2010), *Beyin Göçü Olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversitelerinde Çalışan Türk Sosyal Bilimciler Üzerine Bir Araştırma*, Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

- Pazarlıoğlu, V. (2007), "İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonomik Analizi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2007, Cilt:14, s.112-145.
- Sağbaşı, S.M. (2009), *Beyin Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sağırılı, M. (2006), *Eğitim ve İnsan Kaynağı Yönünden Türk Beyin Göçü: Geri Dönen Türk Akademisyenler Üzerine Alan Araştırması*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Sayın, Y. ve Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016), "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31).
- Sezai, İ. (2000), *Göçler ve Şehirleşmeden Şehirler Toplum ve Göç Bildiriler*, DİE Yayınları, Ankara, 2000.
- Şahin, M., Hamarat, B. (2002), G10 - Avrupa Birliği ve OECD Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Benzerliklerinin Fuzzy Kümeleme Analizi İle Belirlenmesi, <http://content.csbs.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/P397.pdf>, (26.03.2019)
- Talas, C. (1997), *Toplumsal Ekonomi, Çalışma Ekonomisi*, İmge Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul.
- Tezcan, M. (2000), *Dış Göç ve Eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Tuzcu, G (2003), "Lisansüstü Öğretim İçin Yurtdışına Öğrenci Göndermenin Planlanması", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 160, s.314-340.
- (2016). *Eğitim Planlaması*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- (2018). *Eğitim Ekonomisi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- TÜBİTAK, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/burslar/doktora-sonrasi/arastirma-burs-programlari/icerik-2232-uluslararasi-lider-arastirmacilar-programi>

EKLER

Ek 1. Türkiye İstatistik Kurumu Başvurusuna Verilen Yanıt

T.C.
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI
Bilgi Dağıtım Ve İletişim Daire Başkanlığı

Sayı : 27964695-622.03-E.27369

12.12.2018

Konu : Göç İstatistikleri

Sayın İsmail ÖNERİ

İlgi : İsmail ÖNERİ'nin 28.11.2018 tarihli başvurusu.

İlgi yazı ile, yurtdışına göç eden lisans ve lisansüstü derece mezunlarına ilişkin temel bilgiler (meslek, gidilen ülke, gelir bilgisi) talep edilmiştir. Yurtdışına göç eden nüfusun bitirdiği eğitim düzeyine ilişkin istatistik mevcut değildir.

Bilgilerinizi rica ederim.

 e-imzalıdır
Şahin ÇELİK
Başkan a.
Grup Sorumlusu

Not: 5070 sayılı elektronik imza kanununun 5.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Devlet Mahallesi Necatibey Caddesi No:114 Çankaya/Ankara
(312) 454 72 51, (312) 417 04 32
KEP: tuikbilgidagitimveiletisimdairesbaskanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Güngör ÇANKAYA
Programcı
Telefon No:(312) 454 72 60

EK 2: ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	İsmail
Soyadı	ÖNERİ
Doğum yeri ve tarihi	Tavas / 15.07.1977
Uyruğu	T.C.
İletişim adresi ve e-mail adresi	Selçukbey Mah. 15 Temmuz Şehitler Yolu, 15/3, Azra Konutları, A Blok K:2 D: 3. Merkezefendi /DENİZLİ oneri11@hotmail.com
Eğitim	
İlköğretim	Yorga Köyü İlkokulu
Ortaöğretim	Tavas Lisesi
Yükseköğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi - Eğitim Fakültesi - Sınıf Öğretmenliği
Yükseköğretim (Tezsiz Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı – Sınavın Adı – Sınavın Yapıldığı Ay ve Yıl	----
(Varsa) Mesleki Deneyim	
Yıl (lar)	
2002-2006	Cengiz Topel İlköğretim Okulu / HAKKARİ
2006-2010	Nikfer Atatürk İlköğretim Okulu – Tavas / DENİZLİ
2010-2014	Denizli Basma Sanayi Ortaokulu – Pamukkale / DENİZLİ
2014-2018	Katip Çelebi İlkokulu – Merkezefendi / DENİZLİ